

CARACTERISTICI ALE CULTIVĂRII PĂMÂNTULUI ȘI CREȘTERII ANIMALELOR ÎN REGIUNEA A 6-A DE DEZVOLTARE A ROMÂNIEI

Gheorghe Șișeștean

Universitatea din Oradea

Regiunea a 6-a cuprinde județele Bihor, Bistrița Năsăud, Cluj, Maramureș, Satu Mare și Sălaj, adică județele din nord-vestul României. Această regiune deține o suprafață agricolă de 1.882.275 ha, reprezentând 13,96% din suprafața agricolă a țării și o suprafață arabilă de 915.211 ha, adică 10,63% din suprafața arabilă a României¹. Mărimea suprafeței arabile a regiunii a 6-a este una dintre cele mai mici la nivel național; ea se situează pe locul al șaselea, între cele opt regiuni ale României, înaintea regiunii a 7-a (centrul și sudul Transilvaniei) și a micii regiuni a 8-a (sectorul agricol Ilfov). Suprafața arabilă a regiunii este aproape egală cu cea a pășunilor și fânețelor, care ocupă cu ceva mai mult de jumătate din suprafața ei agricolă.

În privința pământurilor arabile necultivate, acestea reprezintă o suprafață de 338.925 ha, adică 14,50% din suprafața arabilă necultivată la nivel național (2.335.808 ha), fapt care situează regiunea a 6-a pe locul trei între regiunile țării în ceea ce privește suprafața totală a pământului arabil necultivat, după regiunile a 2-a și a 3-a. Raportând suprafața pământului necultivat la totalul suprafeței arabile a regiunii, rezultă un procent de 37,03%, care situează regiunea a 6-a pe locul doi pe țară, după regiunea a 7-a, care are 48,44% din arabil, pământ necultivat.

Și în cazul folosirii indicilor medii ai necultivării pământului, construiți ca medie a indicilor necultivării, pentru fiecare comună (total pământ necultivat pe comună/total pământ arabil pe comună x 100), regiunea se situează pe locul 2 la nivel național, cu un indice mediu al necultivării pe comune de 38,96% (tabelul 2).

¹ Toate datele folosite în acest studiu au fost prelucrate după o bază națională de date a Institutului Național de Statistică din 2001, deci situațiile se referă la acest an.

Tabelul 1

Caracteristici ale suprafețelor de pământ din regiunea a 6-a

Caracteristici de analiză	Suprafața agricolă după modul de folosință – ha	Suprafața arabilă – ha	Pășuni, fânețe – ha	Potențiale pășuni (pășuni+ pământ necultivat) – ha	Pământ necultivat – ha
Număr de comune	385	385	385	385	385
Media suprafeței pe comune	4889,0	2377,1	2511,8	3392,1	880,3
Mediana suprafeței pe comune	4549,0	2032,0	2110,0	3016,0	782,0
Abaterea standard pe comune	2229,6	1711,3	1718,4	1798,5	597,5
Total suprafață pe regiune	1882275,0	915211,0	967064,00	1305989,0	338925,0

Tabelul 2

Distribuția pe regiuni a pământurilor necultivate (medii pe comune)

Regiunea	Media (ha) suprafeței necultivate	Media procentului necultivat
Regiunea 1	758,0	29,3
Regiunea 2	1015,9	18,2
Regiunea 3	826,4	22,2
Regiunea 4	558,5	18,0
Regiunea 5	1213,8	33,8
Regiunea 6	880,3	38,9
Regiunea 7	968,1	46,1
Regiunea 8	820,4	31,0

Urmărind o cartografiere națională pe baza procentului pământului necultivat, pe comune, am construit un indice al necultivării (total pământ necultivat/pământ arabil $\times 100$). Plecând de la valorile acestui indice, am construit cinci *grupări clusteriale*, care, după etichetarea lor, au fost folosite pentru construirea hărții din figura 1².

Din analiza hărții se desprinde concluzia că zonele cu o pondere importantă a pământului necultivat se găsesc în Podișul Transilvaniei, regiunea Carpaților Apuseni, dar și pe coridorul someșean, care face legătura dintre Transilvania și Câmpia de Vest. Suprafețe importante necultivate se găsesc și în zona dealurilor subcarpatice vestice. În spațiul extracarpatic, indicii necultivării sunt mai reduși, iar zone cu suprafețe mai importante necultivate se găsesc în nord-vestul Moldovei și în județul Tulcea, de fapt în Delta Dunării, o zonă oricum puțin propice agriculturii.

² Menționăm faptul că orașele sunt reprezentate pe hartă prin culoarea albă, deoarece nu dispunem de date privind caracteristicile lor agricole, deși în cazul unor orașe, mai ales a celor declarate ca atare după 1989, ele au în mod evident și un important potențial agricol, intrarea lor în categoria orașelor fiind făcută pe baza unor criterii mai mult politice decât social-economice.

Pe de altă parte, proximitatea urbană produce creșterea gradului de cultivare, chiar și în cazul unor comune sau grupuri de comune care se găsesc în interiorul unor întinse spații rurale cu un indice scăzut al cultivării. Această constatare nu este valabilă decât în cazurile de specializare agricolă, cu precădere legumicolă, a comunelor periurbane. În alte cazuri însă, tocmai proximitatea urbană este un factor determinant în prăbușirea activităților agricole și specializarea comunelor periurbane pe activități extra-agricole. De altfel, asemenea activități neagricole înscriu comunitățile rurale de acest tip în ciclul al doilea de dezvoltare rurală, primul ciclu al dezvoltării rurale fiind configurat în jurul tendințelor de specializare agricolă pentru necesitățile pieței urbane. Comunele care încep tendința de modernizare pe baza ciclului al doilea vor renunța treptat la activitățile de tip agricol, a căror rentabilitate este relativ redusă și vor dezvolta strategii economice alternative agriculturii: parcelarea și vânzarea pământului unor persoane sau firme care vor construi în zonele periurbane locuințe-dormitor ale elitelor urbane sau ale clasei de mijloc, în curs de constituire, implicate deja în procesul descentralizării urbane a habitatului, construirea unor platforme industriale, spații de depozitare, zone de agrement. Asemenea forme de modernizare neagricolă vor genera și dezvoltarea unui sector rural al serviciilor, în curs de constituire în asemenea zone.

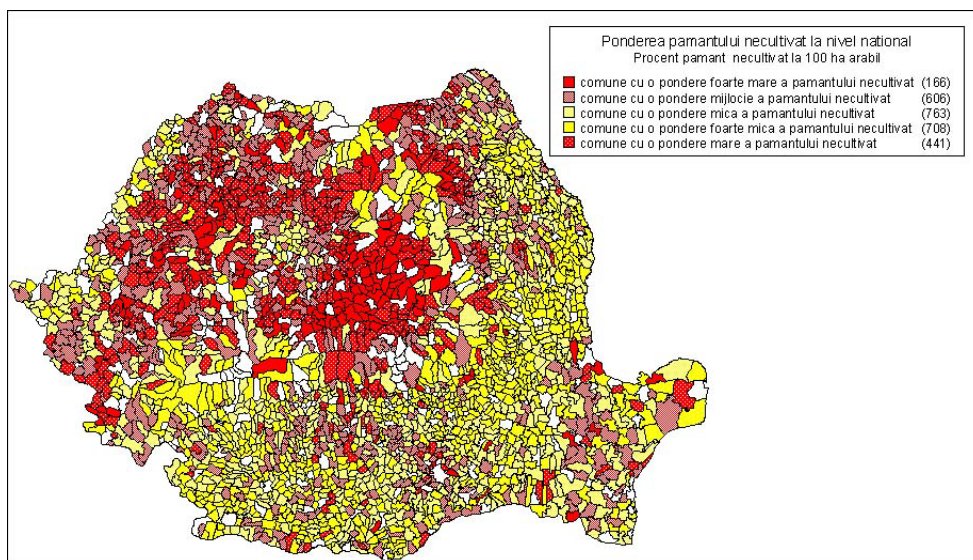

Fig. 1. Caracteristici ale tuturor regiunilor (țării) din perspectiva mărimii indicelui pământului necultivat.

Într-o cartografiere de detaliu, zona regională a comunelor, în funcție de indicele necultivării pământului în regiunea a 6-a, se prezintă ca în *figura 2*.

Gruparea comunelor nu a mai fost realizată clusterial, ci pe baza unor intervale cu valori ale procentului pământului necultivat. Din examinarea hărții, se pot desprinde cel puțin următoarele tendințe:

1. Zona Câmpiei de Vest, cu mare tradiție cerealieră și cu o calitate deosebită a solului, înregistrează ponderi ridicate ale pământului cultivat. Aceeași constatare se poate face și în cazul unor comune periurbane, specializate agricol;

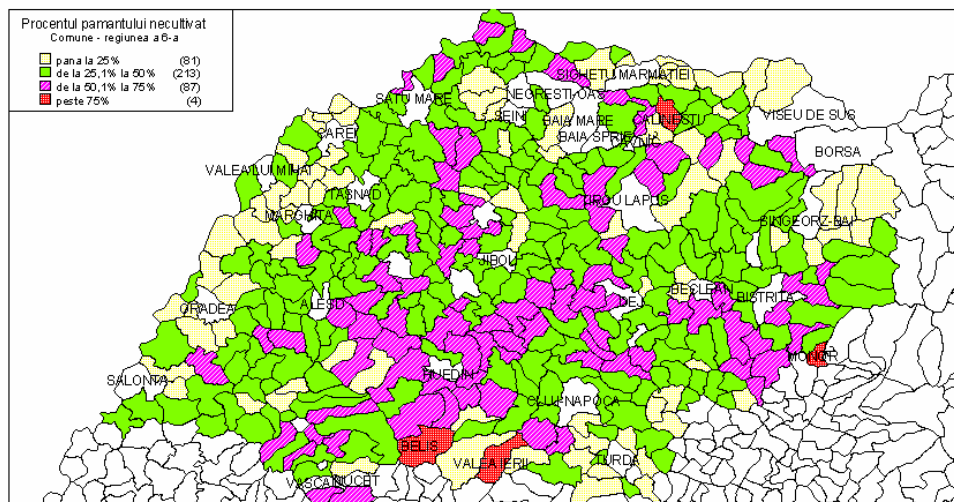

Fig. 2. Caracteristici ale regiunii a 6-a
din perspectiva mărimii indicelui pământului necultivat.

2. Volumele demografice ridicate, asociate cu suprafețe arabile reduse determină creșterea ponderii pământului cultivat, chiar dacă zona nu se găsește în arii periurbane. O asemenea cultivare este tipică unei economii rurale de subzistență; ea se regăsește în zona submontană a jud. Bistrița-Năsăud (Valea Someșului Mare), precum și în partea nordică a jud. Maramureș (Valea Vișeuului, Valea Izei). Situația din 2002 poate fi însă ușor modificată în prezent, datorită masivei migrații internaționale a forței de muncă rurale, atât din Maramureș cât și din Bistrița-Năsăud; este, astfel, cu totul de așteptat ca ponderea pământului arabil necultivat să crească continuu. În plus, în ultima vreme s-a produs în această zonă nordică și un început de dezvoltare agroturistică, care face ca interesul pentru cultivarea pământului, pe baza unei agriculturi tradiționale, de subzistență, să se diminueze mult, pământuri întregi rămânând necultivate sau fânețe necosite, fenomen care se accentuează de la un an la altul;
3. Existența unei întinse zone cu o cultivare de sub 50% a pământului arabil. Această caracteristică este specifică zonei colinare a Sălajului (în partea sa sud-estică), unei centuri de comune care se întinde de la Huedin la Dej, în zona colinară a județului Cluj, Văii Crișului Repede, între Huedin și Aleșd, unor comune din Țara Codrului (sud-estul jud. Satu-Mare, nordul jud. Sălaj și sudul jud. Maramureș) și zonei colinare din sudul jud. Bistrița-Năsăud și estul jud.

Cluj. Trei comune ale regiunii: Valea Ierii, Beliș și Monor au peste 75% din totalul pământului arabil, pământ necultivat. Prăbușirea cultivării pământului este generată de două cauze totalmente diferite:

a) Dezvoltarea activităților turistice din zonele montane. Fenomenul este tipic pentru comunele Beliș și Valea Ierii, dar se poate semnala și pentru alte comune din zona nordică a Apusenilor (cele de pe Valea Crișului Repede, Valea Drăganului). Mai ales după 1989, cu o adevărată explozie în ultimii ani, în zonă s-a produs o puternică dezvoltare a turismului rural, determinând apariția unui mare număr de pensiuni agro-turistice, hoteluri, restaurante, dar și case sau cabane de vacanță, ale unor persoane din mediul urban, în special din Cluj Napoca și Oradea, dar și din Ungaria. Această presiune a construirii în scopuri agro-turistice, de multe ori haotică (cum este cazul mării aglomerații de cabane și vile de la coada lacului Leșu-Baraj), a dus la o puternică explozie a prețului pământului. Vechiul pământ arabil sau fâneța, care și așa reprezentau suprafețe reduse în această zonă montană, devin pământuri valorificabile turistic, renunțându-se astfel, aproape în totalitate, în unele comune, la cultivarea pământului. Deci, în aceste cazuri, prăbușirea cultivării este un simptom al modernizării rurale, al trecerii de la agricultura de subzistență la activități în domeniul serviciilor agro-turistice. Această dezvoltare turistică nu este însă lipsită de aspecte contradictorii; evident ea produce o modernizare a zonei, dar, în același timp, accesul la modernizare este limitat pentru unele categorii ale populației locale. Supusă presiunilor de vânzare a pământului, această populație va ceda tentației banului, vânzându-și pământurile unor populații urbane, iar apoi, după folosirea banilor în scopuri consumiste, fără investirea lor în activități lucrative, se va produce o accentuare a pauperizării populației zonei, în special a populației vârstnice, incapabilă să se înscrie în noile fluxuri ale modernității;

b) Prăbușirea demografică, ca urmare a marelui exod rural din anii '60-'80. Această caracteristică se regăsește în cazul zonelor colinare enumerate mai sus, care de obicei sunt situate departe de marile orașe, deci care nu au putut folosi navetismul ca modalitate de stabilizare a populației. Aceste zone cu o populație puternic îmbătrânită, dar și fără potențial de dezvoltare a unor activități complementare agriculturii de subzistență, cunosc o puternică criză a ruralității. Accesul lor la modernitate este limitat numai pentru unele categorii sociale tinere și cu inițiative de capitalizare. Populația vârstnică este condamnată la o subzistență din ce în ce mai precară și la o inevitabilă stingere demografică, astfel încât, în scurtă vreme, vom asista la dispariția unor întregi comunități rurale. Cultivarea pământului în aceste zone se face, în general, în limitele dictate de economia de subzistență a unei populații tot mai îmbătrânite, de aceea procentul pământului necultivat crește de la un an la altul. Este evident că aici, spre deosebire de tipul anterior, prețul pământului este extrem de scăzut și nu se produce capitalizarea pământului în scopuri agro-turistice, dar nici capitalizarea lui în scopuri agricole. Anchetele de teren din aceste zone arată că circulația pământului prin procesul de vânzare-cumpărare este nesemnificativă.

1. CULTIVAREA PĂMÂNTULUI ÎN REGIUNEA A 6-A

1.1. CARACTERISTICI ALE CULTIVĂRII PĂMÂNTULUI ÎN REGIUNEA A 6-A

Tabelul 3

Caracteristici ale cultivării pământului
în regiunea a 6-a cu diferite tipuri de culturi agricole

Caracteristici de analiză	Suprafața cultivată cu grâu și secară – ha	Suprafața cultivată cu porumb boabe – ha	Suprafața cultivată cu cartofi – ha	Suprafața cultivată cu floarea soarelui – ha	Suprafața cultivată cu sfeclă de zahăr – ha	Suprafața cultivată cu legume – ha
Număr de comune	385	385	385	385	385	385
Media suprafeței cultivate pe comune	421,4	735,8	139,4	119,0	13,8	67,2
Mediana suprafeței cultivate pe comune	297,0	566,0	110,0	30,0	0,0	49,0
Abaterea standard	479,3	662,6	103,5	255,4	34,0	65,4
Suprafața minimă cultivată	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0
Suprafața maximă cultivată	3744,0	5334,0	900,0	2728,0	301,0	599,0
Total suprafață cultivată pe regiune	162239,0	283306,0	53670,0	45842,0	5320,0	25909,0

Este de precizat faptul că, deși în baza de date suprafețele cultivate cu grâu sunt raportate împreună cu cele cultivate cu secară, ponderea secarei în cultura păioaselor este totalmente nesemnificativă. Altădată cereala zonelor montane, ea a fost treptat înlocuită din cultură, mai ales prin noua plantă, cartoful, care s-a impus tot mai puternic, începând cu cea de-a doua jumătate a sec. al XIX-lea. Numai în zona înaltă de cultură montană, din Munții Plopiș, locuită de o populație slovacă, se mai găsesc și în prezent mici ogoare cultivate cu secară și, izolat și statistic irelevant, în zona înaltă a Apusenilor. De aceea, întreaga analiză a cultivării cerealelor păioase se referă, de fapt, la grâu, care și el este din ce în ce mai puțin cultivat în zonele de deal și de munte.

1.2. ANALIZA FACTORIALĂ A CULTIVĂRII PĂMÂNTULUI ÎN REGIUNEA A 6-A

Pentru a vedea modul în care se grupează comunele regiunii în funcție de caracteristicile cultivării pământului, am procedat la analiza factorială. Pentru aceasta, mai întâi, am construit indici ai cultivării, pentru fiecare comună a regiunii

și pentru fiecare tip de cultură (total suprafață cultivată cu cultura x / total suprafață arabilă $\times 100$). Acești indici au fost apoi standardizați prin metoda z-scorurilor, iar factorii rezultați din agregarea indicilor sunt compuși din asemenea indici standardizați. În urma analizei s-au constituit 6 (șase) factori (*tabelul 4*).

Tabelul 4

Totalul variației explicate

Factor	Total	% din varianță	Cumulativ %
1	3,211	53,524	53,524
2	1,199	19,985	73,509
3	,688	11,459	84,967
4	,508	8,462	93,430
5	,277	4,622	98,051
6	,117	1,949	100,000

Primii doi factori, având o putere explicativă ridicată (cumulativ, ei explică 73,50% din totalul varianței distribuției localităților în funcție de suprafața cultivată), au fost singurii ce au fost reținuți în analiză. Ei sunt compuși pe baza indicatorilor menționați în *tabelul 5*.

Tabelul 5

Matricea factorială

Indicatori	Factor	
	1	2
Zscore: Suprafața cultivată cu grâu	,965	-,146
Zscore: Suprafața cultivată cu porumb	,847	6,479E-02
Zscore: Suprafața cultivată cu cartofi	-6,939E-02	,330
Zscore: Suprafața cultivată cu floarea	,811	-,319
Zscore: Suprafața cultivată cu sfecla d	,657	,103
Zscore: Suprafața cultivată cu legume	,463	,648

Factorul 1 (F1) este constituit din suprafețele cultivate cu grâu, porumb, floarea soarelui și sfeclă de zahăr, iar *factorul 2* (F2), din suprafețele cultivate cu legume. Acești doi factori au fost asociați prin scattergrama din *figura 3*.

Procedând la analiza caracteristicilor asocierii între cei doi factori, se poate constata că ei nu sunt corelați, deci nu se găsesc în dependență unul în raport cu celălalt (mărimea coeficientului de corelație $r = -0,03$).

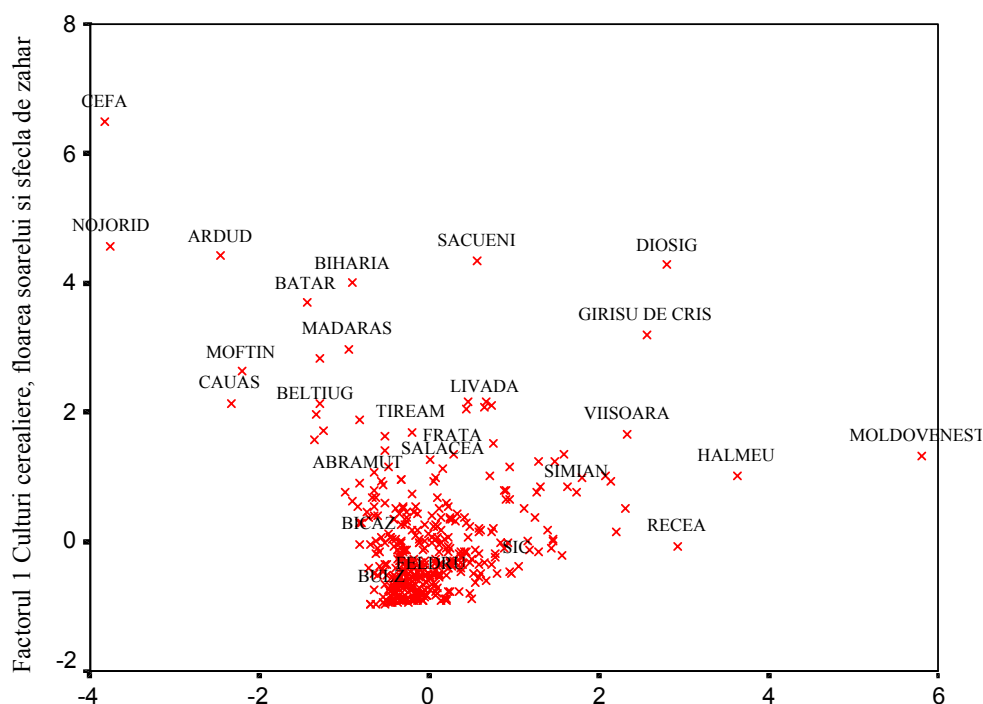

Fig. 3. Cultura legumelor în regiunea a 6-a.

Acest fapt este, de altfel, observabil și în scattergrama de mai sus, care arată că la nivelul comunelor cu suprafețe cultivate mici (comunele din norul de puncte, majoritatea comunelor regiunii), există o corelație pozitivă între cei doi factori, în cadrul unei agriculturi de subzistență, bazată pe principiul culturilor-evantai („din toate, câte puțin”). Pe măsură, însă, ce mărimea suprafețelor cultivate crește, se produc două tipuri de specializări, teritorial neconcordanțe, care conduc la apariția a două tipuri de comune: a) comune specializate în cultivarea cerealelor și a florii soarelui, și b) comune specializate în cultivarea legumelor și a cartofilor (numai 5 comune de **tipul Diosig** au o specializare complexă, cu cei doi factori corelați). Pentru a vedea cum se grupează comunele regiunii în funcție de caracteristicile celor doi factori am procedat la o clasificare clasterială, în urma căreia au rezultat tipurile de comune din *tabelul 6*.

Tabelul 6

Grupe de comune

Factori	Grupa 1	Grupa 2	Grupa 3	Grupa 4	Grupa 5
Factorul 1	1,6	5,3	-0,39	1,8	0,3
Factorul 2	-0,4	-3,1	-0,19	3,7	1,04
Total comune	38	3	278	5	61

Comunele din grupa a 1-a au o valoare relativ ridicată a factorului 1 și o valoare scăzută a factorului 2. Grupa este alcătuită din 38 de comune ce pot fi caracterizate ca având **tendințe de specializare pe cultura grâului, porumbului, sfeclă de zahăr și a florii soarelui**. Numim această grupă, grupa **comunelor de tip Moftin** (SM). Ea este constituită din localități din zona de câmpie a jud. Satu Mare și Bihor (*tabelul 7*).

Tabelul 7

Câteva comune din grupa 1 (tip Moftin) și suprafețe (ha) ocupate de ele cu diferite culturi

Comuna	Suprafața cu grâu	Suprafața cu porumb	Suprafața cu floarea soarelui	Suprafața cu cartofi	Suprafața cu legume
Moftin (SM)	1824	1849	1234	80	50
Căuaș (SM)	1626	1356	1170	40	40
Ciumeghiu (BH)	1860	2186	931	40	81
Mădăras (BH)	1960	1368	970	95	114
Beltiug (SM)	1517	1368	791	51	80
Căpleni (SM)	1275	1651	569	32	20
Acâș (SM)	1221	997	447	100	100

Grupa a 2-a cuprinde numai trei comune, Cefa (BH), Nojorid (BH) și Ardud (SM). Această grupă cuprinde **comune puternic specializate pe producția de grâu, porumb și floarea soarelui**. Numim comunele din această grupă, **comune de tip Cefa**. Aceste comune au următoarele suprafețe cultivate cu cele trei culturi:

- Cefa. Suprafața cultivată cu grâu: 3744 ha, porumb: 3195 ha, floarea soarelui: 2728 ha;
- Nojorid. Grâu : 2891, porumb : 2226 ha, floarea soarelui : 1920 ha ;
- Ardud. Grâu: 2950 ha, porumb: 2585, floarea soarelui: 1055 ha.

Grupa a treia este **grupa comunelor cu o economie agrară a culturilor de subzistență**, cu slabe deschideri spre economia de piață. Ea cuprinde un număr foarte mare de comune ale regiunii, 278 de comune, din totalul de 385, adică 72,2% dintre acestea. Numim aceste comune, **comune de tip Borod**. Ele au ca specific faptul că toate cultivă grâu, porumb, cartofi și legume, dar pe mici suprafețe, evident pentru autoconsumul gospodăriei rurale. Totuși, în unele cazuri, suprafețele mai mari cultivate cu cartofi arată tendințe de vânzare a unei părți din producție. Rar, asemenea comune cultivă și mici suprafețe cu floarea soarelui (în general cultură integrată în cea a porumbului) și extrem de rar, sfeclă de zahăr. Ca situate geografică, ele se găsesc, în special, în zona de deal și submontană a regiunii (*tabelul 8*).

Tabelul 8

Câteva comune din grupa a 3-a (tip Borod)
şi suprafeţe (ha) ocupate de ele cu diferite culturi

Comuna	Grâu	Porumb	Cartofi	Floarea soarelui	Legume
Borod (BH)	180	500	300	0	25
Bunteşti (BH)	280	670	280	0	40
Finiş (BH)	250	353	50	0	60
Rieni (BH)	296	290	100	0	47
Rebrişoara (BN)	180	640	280	0	25
Şieuf (BN)	271	353	200	0	20
Dăbâca (CJ)	250	300	150	50	49
Băseşti (MM)	365	800	170	150	40
Budeşti (MM)	120	331	350	0	14
Şişeşti (MM)	100	460	60	0	13
Băbeni (SJ)	140	520	40	40	40
Cizer (SJ)	322	369	250	53	60

În partea stânga-jos a scattergramei se găsesc comune tot din grupa a 3-a, dar cu valori şi mai mici ale suprafeţelor cultivate. Spre exemplu, comuna Beliş (CJ) nu are nici un hectar de suprafaţă cultivată (ea fiind, de altfel, specializată pe sectorul turistic), altele cultivă suprafeţe foarte mici. Ele sunt comune din zona submontană a Bihorului, Maramureşului, Clujului şi Bistriţei Năsăud. Iată câteva exemplificări: comuna Bulz (BH) cultivă cu grâu 40 ha, cu porumb 190 ha, cu cartofi 45 ha şi cu legume 5 ha. Comuna Coşbuc (BN) cultivă cu grâu 10 ha, cu porumb 80 ha, cu cartofi 40 de ha şi cu legume 7 ha. Comuna Şanţ (BN) cultivă cu grâu 10 ha cu porumb 80 ha, cu cartofi 97 ha şi cu legume 10 ha, iar comuna Repedea (MM) nu cultivă grâu, cultivă 75 ha cu porumb, 140 ha cu cartofi şi nu cultivă legume.

Grupa a 4-a este cea a **comunelor de tip Diosig (BH)**. Ea cuprinde 5 comune, toate din judeţul Bihor (Diosig, Biharia, Săcuieni, Tinca şi Girişu de Criş). Acest **tip este caracterizat printr-o specializare complexă**, fiind profilat atât pe producţia cerealieră şi de floarea soarelui, cât şi pe producţia de legume şi cartofi. Existenţa unor mari suprafeţe arabile, în zone de câmpie, a făcut posibil primul tip de specializare, iar apropierea urbană, cel de-al doilea tip. Spre exemplu, comuna Diosig are o suprafaţă de 2163 ha cultivată cu grâu, 3888 ha cu porumb, 290 ha cu cartofi, 421 ha cu floarea soarelui, 298 ha cu legume şi 301 ha cu sfeclă de zahăr.

Grupa a 5-a este **grupa comunelor puternic specializate în producţia de legume şi cartofi**. Ea este formată din 61 de comune. Numim acest grup de comune, **comune de tip Moldoveneşti (CJ)**. Ele se găsesc în apropierea marilor oraşe ale regiunii, iar proximitatea pieţelor urbane (asociată, desigur şi cu solul adecvat) a creat această specializare a producţiei. Din această grupă, cele mai mari suprafeţe cultivate cu legume şi cartofi le au comunele Moldoveneşti (CJ), cu 294 ha cultivate cu cartofi şi 599 ha cultivate cu legume, Halmeu (SM), cu 342 ha cu legume

și 578 ha cu cartofi, Recea (MM), cu 220 ha cu cartofi și 315 ha cu legume, Borș (BH), cu 110 ha cu cartofi și 292 ha cu legume, Pericei (SJ), 110 ha cu cartofi și 270 ha cu legume, Nimigea (BN), cu 280 ha cu cartofi și 170 ha cu legume. Aceste comune se găsesc în apropierea reședințelor de județ din regiunea a 6-a.

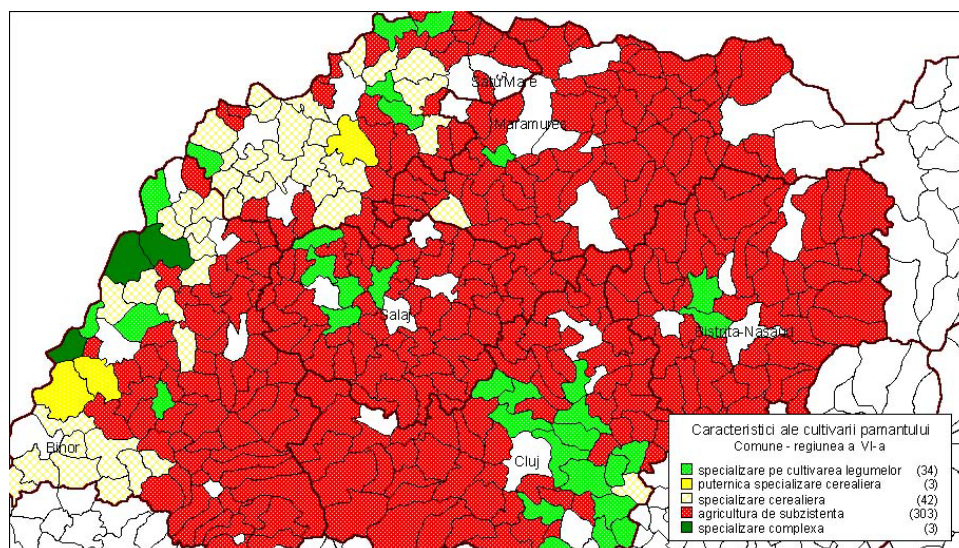

Fig. 4. Distribuția în teritoriu a câtorva tipuri de agricultură practică în regiunea a 6-a.

Harta, construită pe baza grupării clusteriale a comunelor în funcție de scorurile factoriale, surprinde semnificativ amploarea fenomenului agriculturii de subsistență, bazată pe culturi-evantai („din toate câte puțin”), pe mici suprafețe de teren. Pe de altă parte, în Câmpia de Vest se menține specializarea cerealieră și chiar specializări complexe (cereale-legume), această zonă fiind cea mai apropiată de noile exigențe economice ale modernității. Un fenomen similar se constată și în cazul comunelor periurbane; ele produc specializări pe cultivarea legumelor (și a cartofului), deci au producții agricole puternic orientate spre piețele urbane.

1.3. DETERMINANȚI AI CULTIVĂRII

Atât cât a permis baza de date, am încercat să analizez posibilele asocieri între suprafețele arabile și suprafețele cultivate cu diferite tipuri de culturi.

Cultivarea pământului cu grâu, porumb și floarea soarelui (F1) este puternic corelată pozitiv cu mărimea suprafețelor arabile ($r = 0,93$), ceea ce arată că acolo unde există mari suprafețe arabile există o puternică tendință de cultivare a acestora cu tipurile de culturi de mai sus. Dintre acestea, decizia de cultivare a grâului este

cel mai puternic corelată cu mărimea suprafeţelor arabile ($r = 0,90$), exprimând tendinţa de cultivare a grâului, predominant în zone cu mari suprafeţe agricole, care sunt, de fapt, zonele de câmpie. Şi cultivarea porumbului este puternic corelată cu mărimea suprafeţelor arabile ($r = 0,88$), însă într-o mai mică măsură decât grâul. Porumbul se cultivă şi în localităţile cu suprafeţe arabile mai mici, adică inclusiv în cele din zona submontană, iar această tendinţă determină o valoare mai redusă a coeficientului Pearson. Scattergrama de asociere între factorul 1 şi mărimea suprafeţelor arabile este redată în figura 5.

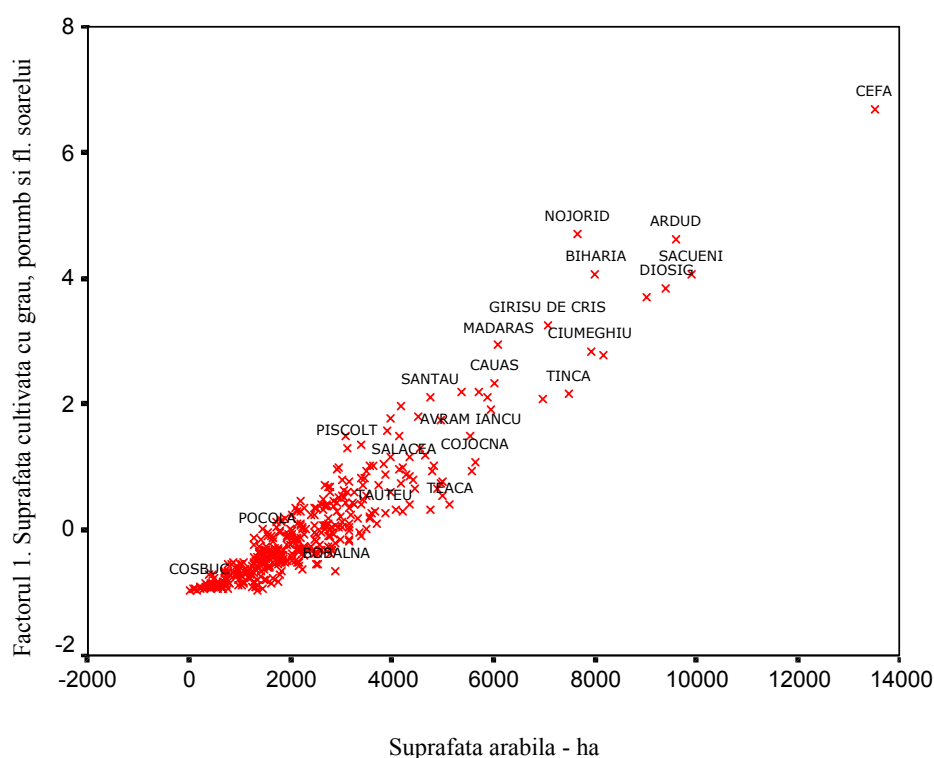

Fig. 5. Scattergrama factorului 1 şi suprafaţa cultivată.

În privinţa asocierii între mărimea suprafeţelor arabile şi factorul 2 (mărimea suprafeţelor cultivate cu legume), se poate constata că decizia cultivării nu este dependentă de mărimea suprafeţelor arabile ($r = 0,02$). Deci, cultivarea legumelor şi, în mai mică măsură, a cartofilor, este influenţată de alţi factori, dintre care credem că cel mai important este cel al proximităţii pieţelor urbane, care determină tendinţe de specializare a producătorilor înspre tipuri de cultură orientate spre economia de schimb şi generează o tradiţie a specializării (aceasta, desigur, în asociere cu condiţii

de climă și sol propice cultivării). Scattergrama de asociere între f_2 și suprafața arabilă este redată în *figura 6*.

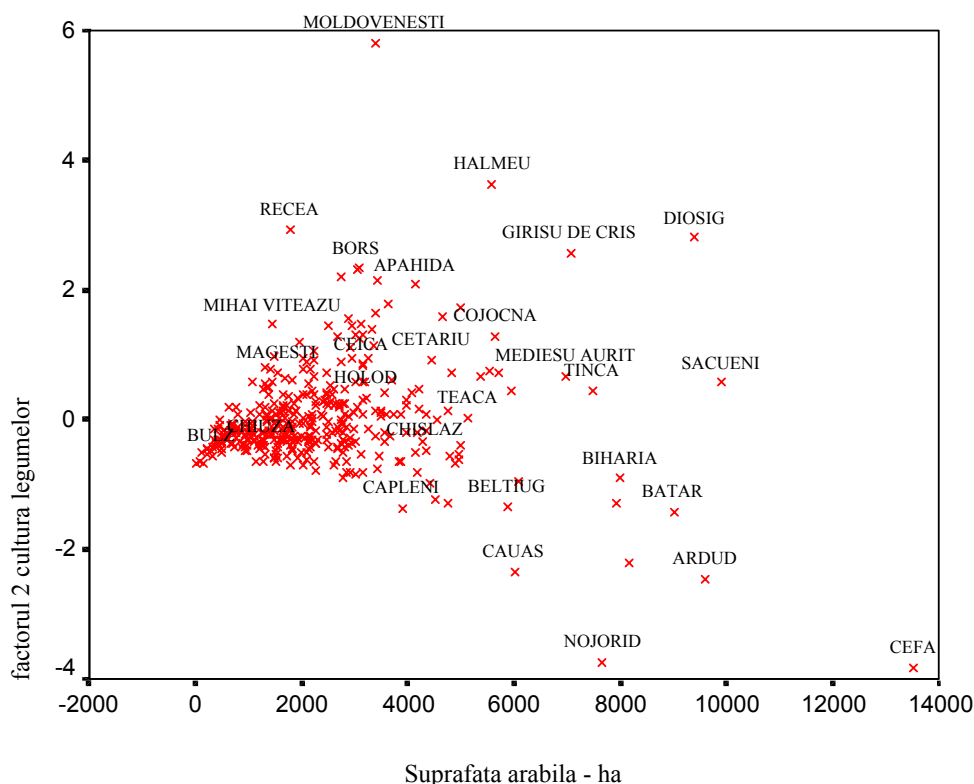

Fig. 6. Scattergrama factorului și suprafața cultivată.

Din analiza de detaliu a cultivării legumelor, respectiv a cultivării cartofilor, se poate remarca faptul că există diferențieri semnificative în privința caracteristicilor asocierii lor cu mărimea suprafețelor arabile. Astfel, mărimea suprafețelor cultivate cu legume este relativ puternic corelată cu mărimea suprafețelor arabile ($r = 0,45$), în timp ce mărimea suprafețelor cultivate cu cartofi nu este corelată cu mărimea suprafețelor arabile ($r = -0,01$). Aceasta înseamnă că decizia de cultivare a cartofului nu este influențată de mărimea suprafețelor arabile, aceasta influențând mai degrabă decizia de cultivare a legumelor. De altfel, spre deosebire de legume, cartoful se cultivă inclusiv în zonele montane, zone caracterizate prin suprafețe arabile uneori extrem de mici, ceea ce exprimă caracteristicile diferențiatore ale asocierii, în cazul celor două tipuri de cultură.

2. CREȘTEREA ANIMALELOR ȘI A PĂSĂRILOR

2.1. NUCLEE DE MODERNITATE ÎN ZOOTEHNIE

După prăbușirea regimului comunist, comunele întregii regiuni revin la mica proprietate parcelară, bazată preponderent pe folosirea forței de muncă a gospodăriei rurale. Numai în puține zone ale regiunii, în special în cele de câmpie vor fi înființate asociații agricole, fie pe structura vechilor CAP, fie pe baze noi, ca urmare a unor inițiative locale ale unor persoane sau grupuri de persoane. Numeroase dintre aceste asociații s-au desființat de-a lungul anilor, din variate motive, cele mai multe de natură economică, puține au rezistat, altele s-au înființat între timp. Și alte forme de exploatare pe mari suprafețe, cum ar fi arendarea și darea în parte, cunosc o evoluție sinuoasă în anii post-comunismului, evoluție care marchează, de altfel, întreaga tranziție românească de la proprietatea etatistă la cea privată. În cazul fermelor animaliere, soluție economică eficientă de răspuns la sistemul arhaic al zootehnicii extensive, practicat ca element de supraviețuire a gospodăriei rurale și în perioada regimului comunist, în paralel cu sistemul de creștere a animalelor în mari ferme, evoluțiile sunt aceleași. După 1989, fermele de animale ale CAP vor fi desființate prin decizii comunitare, în care factorii de natură psihologic-afectivă și presiunea modelelor tradiționalității micii gospodării rurale au predominat asupra factorilor de raționalitate economică, în adoptarea deciziilor de desființare. Omul rural post-comunist, refuzând modelele economice ale perioadei comuniste (cel puțin în perioada imediat următoare căderii comunismului, urmând apoi, pentru anumite segmente rurale, o revitalizare nostalgic-reducționistă a perioadei comuniste), va apela, la nivelul acțiunii practice, la singurul model pe care-l cunoaște, chiar dacă mulți nu l-au exersat niciodată, până după 1989, cel al micii proprietăți rurale. Presiunea modelelor tradiționalității, asociată cu faptul că regimul social rural al perioadei comuniste a fost un mixaj eclectic între forme moderne de exploatare agricolă și sisteme sociale de aservire de tip tributual (prebendial), revitalizate prin regimul comunist, în cadrele secolului al XX-lea, au făcut ca populația rurală să nu conserve în noile condiții post-comuniste, nucleele de modernitate economică, dezvoltate chiar în cadrul fostelor CAP, ci să le distrugă, asimilând exploatarea economică pe mari suprafețe sau fermele animaliere cu sistemul social de aservire economică și socială, specific regimului comunist. Pe de altă parte, fermele de stat, neincluse în regimul reparațiilor, constituit prin Legea nr. 18-1991, își vor continua existența, fiind puternic confruntate cu spirala inflaționistă, concurența micii gospodării rurale (care în constituirea prețului nu capitalizează munca) și apoi, cu concurența externă prin deschiderea frontierelor pentru produse animaliere aduse din străinătate. Unele

dintre ele vor dispărea în timp, altele se vor adapta noilor condiții. În ultima vreme, ca urmare a dezvoltării economiei de piață, în lumea rurală au început să apară mici ferme de animale, rezultat al asocierii mai multor întreprinzători, dar și prin inițiativa unei singure gospodării rurale, ca asociații familiale.

Din statisticile de care dispunem pentru regiunea a 6-a, din păcate nu putem decât să punem în evidență existența unor ferme zootehnice (ca rezultat al diferenței dintre totalul animalelor sau păsărilor și numărul de animale sau păsări din gospodării). Nu cunoaștem însă numărul de ferme, dar nici tipul de fermă, adică nu știm dacă ferma respectivă este apărută în perioada post-comunistă sau, dimpotrivă, reprezintă o veche fermă apărută în comunism, care a supraviețuit, adaptându-se noilor realități sociale.

2.2. COMUNE CU FERME DE BOVINE

Din datele statistice rezultă că în 44 de comune ale regiunii sunt ferme de bovine. Aceste comune sunt : AGHIREȘU, APAHIDA, ARDUD, ARDUSAT, BERVENI, BOBOTA, BOROD, BOTIZ, CĂLĂRAȘI, CĂȘEIU, CIZER, COCIUBA MARE, CRASNA, DIOSIG, FOIENI, FRATA, ICLOD, IP, JUCU, LECHINȚA, LIVADA, MIHAI VITEAZU, MINTIU GHERLII, MOCIU, NOJORID, OCNA ȘUGATAG, ODOREU, PANTICEU, PAULEȘTI, PERICEI, SĂCĂLAȘENI, SĂCUENI, SĂLARD, SANISLĂU, SÂNMARTIN, SÂNTANDREI, SANTAU, SATULUNG, SUPUR, ȚAGA, TEREBEȘTI, TINCA, VETIȘ, VIIȘOARA.

Analizând distribuția geografică a comunelor cu ferme (sau asociații familiale de creștere a bovinelor) se poate constata existența a trei tipuri de comune:

1. Comune aflate în apropierea unor mari orașe, deci cu facilități de vânzare rapidă a produselor lactate. Asemenea comune sunt de **tipul Apahida**. Iată câteva dintre ele: Berveni, Botiz, Crasna, Livada, Mintiu Gherlii, Nojorid, Odoreu, Pericei, Sântandrei, Vetîș, Săcălășeni, Mihai Viteazu, Sălard, Păulești;
2. Comune mai îndepărtate de orașe dar cu mari suprafețe arabile, situate în zona cerealieră sau pe rute de modernitate rurală (**comune de tipul Diosig**): Ardud, Ardușat, Bobota, Cizer, Foeni, Frata Iclod, Ip, Lechința, Sanislău, Supur etc. (aceasta nu înseamnă că unele comune din prima grupă nu dispun, și ele, de mari suprafețe arabile, dar criteriul folosit în clasificare a fost acela al proximităților urbane).
3. comune din zone cu dezvoltare turistică: **Ocna Șugatag, Borod.**

Putem observa că dezvoltarea acestor nuclee de modernitate rurală în sectorul zootehnic este legată de comune cu tendințe de modernizare, care vor rezista șocului demografic al depopulării rurale și mutațiilor agricole de perspectivă, aflate fie în apropierea marilor orașe, fie pe rute importante de comunicații, fie în zone

suprafețele de pășuni. Valoarea coeficientului de corelație r este de $-0,15$ ceea ce arată că mai degrabă există o ușoară tendință ca fermele de bovine să apară în zone cu pășuni reduse, ceea ce arată că alți factori decât suprafața pășunilor determină geneza fermelor de bovine. Această constatare poate fi întărită prin valoarea coeficientului de corelație a numărului de bovine cu suprafețele arabile: el este ușor pozitiv ($r = 0,24$), ceea ce arată că mai degrabă în comunele cu tradiții în cultivarea pământului, comune care se înscriu primele pe rutele modernității, există tendința genezei sectorului fermier de creștere a bovinelor (*figura 8*).

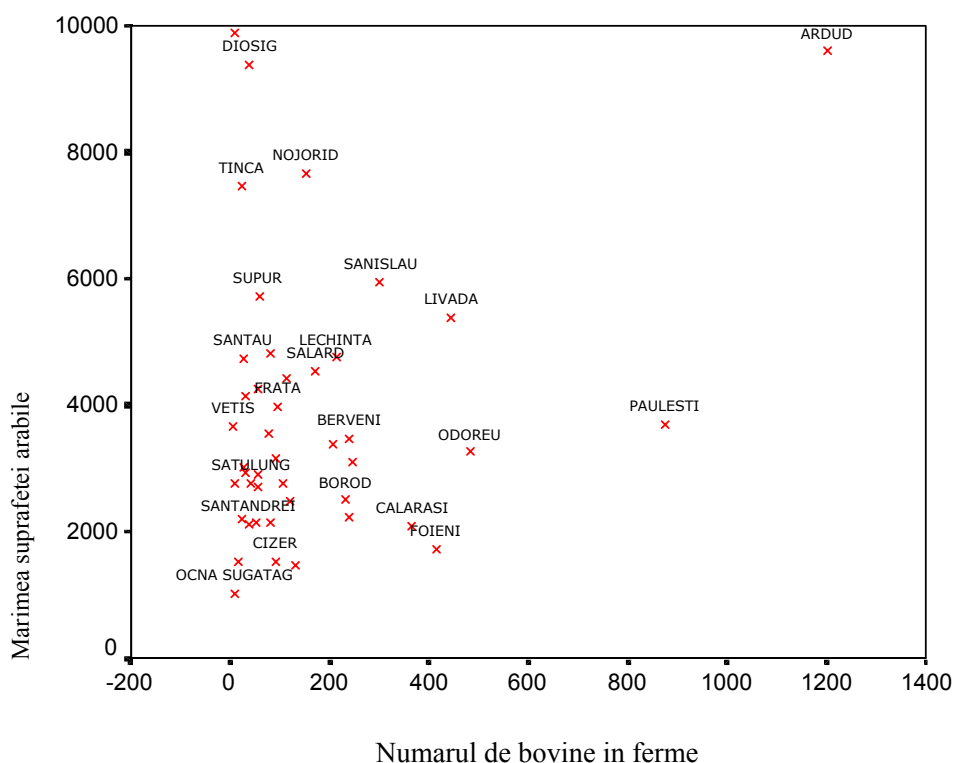

Fig. 8. Scattergrama suprafața arabilă și efectivul de bovine.

2.3. COMUNE CU FERME DE PORCI

Creșterea porcilor în mari complexe fermiere a reprezentat o mare tradiție în zootehnia perioadei comuniste. Unele dintre aceste complexe și-au continuat existența și în perioada de după 1989, inclusiv în regiunea a 6-a (*figura 9*). Ele se remarcă prin numărul foarte mare de porci pe care îl aveau în 2001. Ponderea câtorva mari ferme de porcine în totalul porcinelor crescute în sistem fermier este

extrem de mare. Aceste complexe fermiere vor face ca numărul porcilor din ferme să fie mult mai mare decât cel al bovinelor. Astfel, în regiunea a 6-a sunt crescuți în ferme un număr de 131.127 de porci, din care numai fermele din 4 localități (Sălacea – 7.485, Ciumeghiu – 7.640, Moftin – 27.612 și Bonțida – 81.717) însumează un număr de 12.4427 de porci, reprezentând 94,8% din totalul porcinelor crescute în ferme. Restul de 6.700 porci sunt crescuți în mici ferme din 32 de localități ale regiunii. Este de remarcat că unele dintre aceste localități, e drept puține, se regăsesc și în tabelul cu fermele de bovine, aceasta arătând începuturi, încă minore, de specializare a unor comune pe un sector zootehnic al micilor fermieri. Iată comunele cu ferme de porcine³: APAHIDA, ARDUSAT, BACIU, BATĂR, BOBOTA, **BONȚIDA**, BORȘA, CĂȘEIU, **CIUMEGHIU**, COCIUBA MARE, CRASNA, FOIENI, HERECLEAN, ILEANDA, IP, LIVADA, MEȘENII DE JOS, MIHAI VITEAZU, MOCIU, **MOFTIN**, NUȘFĂLĂU, OCNA ȘUGATAG, PĂULEȘTI, PERICEI, POIENILE DE SUB MUNTE, **SĂLACEA**, SĂLSIG, SANISLĂU, SÂNMARTIN, SANTĂU, SĂRMĂȘAG, SUPLACU DE BARCĂU, SUPUR, TEREBEȘTI, ULMENI, VALEA VINULUI.

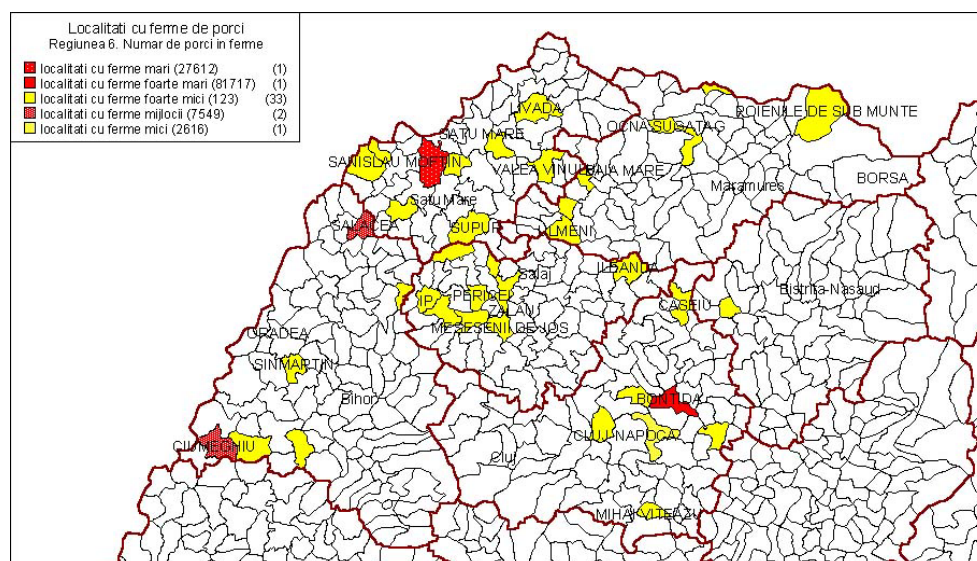

Fig. 9. Distribuția geografică a creșterii porcinelor pe localități.

Datorită faptului că marile complexe produc o amplitudine foarte mare a seriei statistice privind numărul de porcine, iar între extremitățile seriei, pe de-o parte micile ferme, iar pe de altă parte, marile complexe zootehnice, nu există

³ Comunele marcate sunt cu mari complexe de porcine.

valori intermediare, am renunțat la analize statistice mai elaborate privind caracteristicile creșterii porcinelor. Referitor la mica fermă (de fapt, de cele mai multe ori asociații familiale), ea se structurează pe aceleași grupe de comune ca și în cazul bovinelor, zonele izolate de deal fiind absente dintre comunele cu asemenea ferme.

Tabelul 10

Caracteristici ale numărului de porcine în ferme

Număr de comune	36
Media numărului de porci	3642,4
Mediana	94,0
Abaterea standard	14227,1
Numărul minim	14,0
Numărul maxim	81717,0
Total	131127,0

Fără cele patru comune cu mari complexe, caracteristicile numărului de porcine sunt cele din *tabelul 11*.

Tabelul 11

Caracteristici ale numărului de porcine
fără cele 4 mari complexe

Număr de comune	32
Media numărului de porci	209,3750
Mediana	80,5000
Abaterea standard	457,8578
Număr minim	14,00
Număr maxim	2616,00
Total	6700,00

Efectivele de porci crescuți în sectorul fermier au o pondere de 19,15% în totalul efectivelor regiunii, mai ridicată, comparativ cu bovinele, ovinele sau păsările din sectorul fermier.

2.4. COMUNE CU FERME DE PĂSĂRI

Din baza de date au fost identificate 11 comune ale regiunii a 6-a care au ferme de păsări. Aceste comune sunt: APAHIDA, CEFA, CIUMEGHIU, HIDA, IP, MESEȘENII DE JOS, NOJORID, PĂULEȘTI, PISCOLȚ, SĂCUENI, ULMENI.

Seria statistică alcătuită pe baza numărului de păsări din ferme este extrem de eterogenă: pe de o parte 4 comune au ferme mici, cu până la aproape 6.000 de păsări (Cefa – 5.961, Ip – 3.227, Meseșenii de Jos – 430, Ulmeni – 216), iar pe de altă parte, 7 comune au ferme cu efective de păsări, care variază între la 17.000 și 71.000 de păsări.

blocaj în calea genezei unui sistem fermier, individualizat pe gospodărie, de multe ori apărând un conflict de interese între gospodăriile grupate în sisteme tradiționale de tip asociativ și gospodăriile care încearcă să iasă din asemenea sisteme. Asemenea conflicte de interese apar în primul rând în privința pășunilor; în majoritatea localităților, acestea sunt proprietate comunitară, cu drept de uzufruct al gospodăriilor comunității (în schimbul unor taxe), ori existența unor turme « particulare » amenință folosirea comunitară a pășunilor. Pe de altă parte, potrivit unei vechi cutume, conservată în zonele montane și submontane, după 26 octombrie (Sf. Dumitru) și până la 23 aprilie (Sf. Gheorghe), „țarinile sunt libere”, adică pot fi folosite devălmaș pentru păscut de către toate animalele comunității. Această folosire comunitară este posibilă în condițiile unui număr relativ egal de animale în gospodăriile rurale. Apariția unor turme cu un număr foarte mare de oi, păscând peste tot, în detrimentul gospodăriilor cu un număr mic de animale, este un motiv de tensiune și conflict social. De aceea, în regiunile care au conservat tradiția pastorală asociativă, în general regiunile de deal și munte, geneza sistemului fermier va fi blocată. De altfel, examinând tabelul cu localitățile în care au apărut nuclee fermiere, de fapt turme individualizate pe proprietar, « turme particulare », se poate constata faptul că exceptând localitatea Borșa, situată într-o zonă cu oi mare tradiție pastorală, dar care beneficiază și de suprafețe enorme de pășuni montane, în restul comunelor cu asemenea tradiții pastorale nu a apărut sistemul individualizat de creștere a oilor. Asemenea sistem este specific, mai degrabă, zonelor colinare și de câmpie. Spre exemplu, în cazul comunei sălăjene Ileanda, zonă, de altfel, cu o mare tradiție a păstoritului local la marginea satului, apariția unor « turme particulare » a fost posibilă ca urmare a existenței unor suprafețe foarte mari de pământ arabil necultivat și fânețe necosite, în condițiile în care o serie de sate ale comunei (Măleni, Bârsăuța, Șasa, Dolheni, Podișu, Negreni) au o populație extrem de îmbătrânită, unele fiind chiar în pragul dispariției (Măleni, Bârsăuța). Întreprinzători particulari au profitat de această situație de prăbușire demografică, dar și economică a sistemelor tradiționale și au investit în ferme de oi, care folosesc pământurile abandonate. Dar iată care sunt comunele cu « ferme de oi », în fapt, turme particulare: BATĂR, BORȘA, ILEANDA, JUCU, MIHAI VITEAZU, SĂCUENI, SÂNMARTIN, ȚEȚCHEA, VIIȘOARA.

Tabelul 13

Caracteristici ale numărului de oi

Număr de comune	9
Media numărului de oi	265,7
Mediana numărului de oi	236,0
Abaterea standard	222,3
Numărul minim	42,0
Numărul maxim	664,0
Total	2392,0

Cele 9 comune au un total de 2.392 de oi în „turme particulare”, ceea ce reprezintă 0,28%, din numărul total de oi existent la nivelul regiunii a 6-a, adică o proporție absolut nesemnificativă (reamintim că datele se referă la situația din 2001).

Plecând de la aceste constatări, se poate afirma faptul că specificul zootehnic al unei comune poate constitui un indicator al tradiționalității, respectiv al modernității. Astfel, un număr mare de bovine și ovine, crescute, de regulă, în mica gospodărie rurală, indică persistența unor modele tradiționale (și creșterea bovinelor implică sisteme asociaționiste tradiționale, însă mai puțin consistente decât în cazul ovinelor), în timp ce creșterea masivă a porcilor și a păsărilor indică tendințe de modernizare rurală. De altfel, chiar și în zonele cu o puternică tradiție în creșterea bovinelor și a ovinelor, modernizarea rurală se va produce prin renunțarea treptată, mai întâi la ovine și apoi la bovine. Acest lucru este evident pentru noile gospodării rurale din asemenea zone.

Scattergrama realizată pe baza analizei factoriale, în care am folosit indicii standardizați ai totalului de animale și păsări existent în regiunea a 6-a, arată puternica grupare a localităților în funcție de doi factori: factorul 1 (totalul varianței explicate: 35,9%), compus din indicii standardizați ai bovinelor și ovinelor, și factorul 2 (totalul varianței explicate: 28,5), compus din indicii standardizați ai păsărilor și porcilor. Între cei doi factori nu există corelație ($r = 0,05$), ceea ce arată gruparea comunelor regiunii pe cele două axe, exprimând tendințe de specializare, fie pe factorul 1, fie pe factorul 2. Pentru o mai bună vizualizare a dispersiei localităților în funcție de factorul 2, din analiza factorială am eliminat comuna Bonțida, cu un număr foarte mare de porci, în raport cu alte comune; menținerea ei ar fi generat o comprimare a restului comunelor înspre stânga, îngreunând vizualizarea împrăstierii localităților cu valori, totuși suficient de mari ale factorului 2.

Indicii au fost construiți astfel: în cazul bovinelor, ovinelor și porcilor, prin raportarea numărului acestora la numărul de ha, teren agricol $\times 100$, iar în cazul păsărilor, prin raportarea numărului acestora la totalul populației unei comune $\times 1000$.

Tabelul 14

Totalul variației explicate

Factor	Total	% din varianță	Cumulativ %
1	1,437	35,931	35,931
2	1,143	28,576	64,507
3	,853	21,320	85,827
4	,567	14,173	100,000

Tabelul 15

Matricea folosită

Indicatori	Factori	
	1	2
Zscore(INDBOVIN)	,801	,168
Zscore(INDPORCI)	2,904E-02	,718
Zscore(INDPASAR)	-,372	,296
Zscore(INDOI)	,307	-,147

Deci, factorul 1 este constituit din numărul de bovine, iar factorul 2 din numărul de porcine, la nivelul fiecărei comune. Repartiția comunelor în funcție de valorile celor doi factori se prezintă ca în *figura 11*.

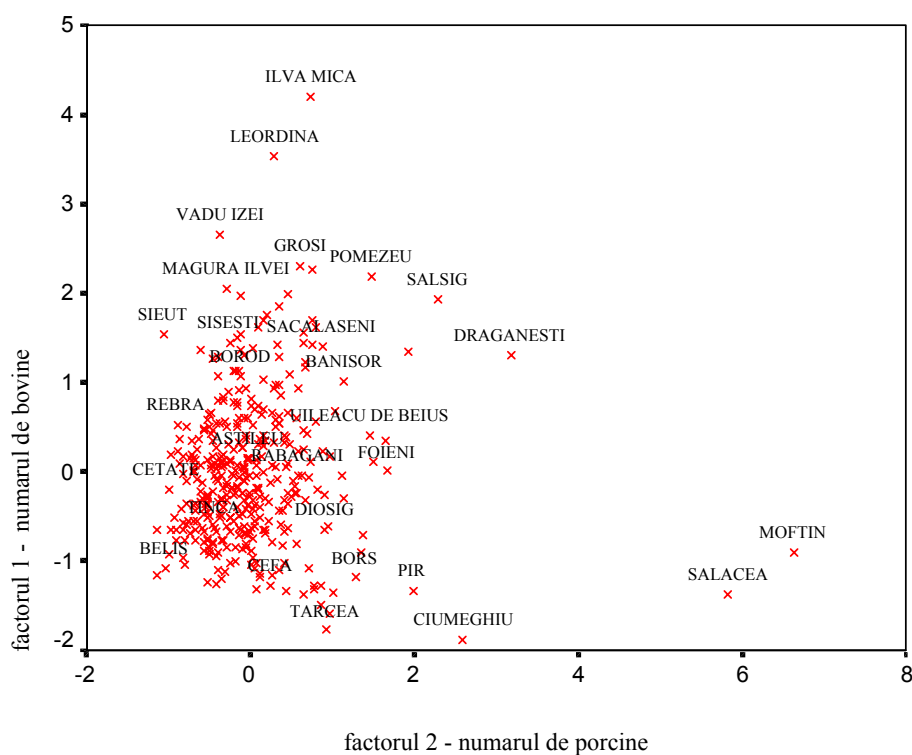

Fig. 11. Repartiția comunelor în funcție de numărul de bovine și porcine.

Procedând la o clasificare clusterială a localităților, în funcție de valorile celor doi factori se obțin următoarele grupe:

3. ANIMALE ȘI PĂSĂRI ÎN MICA GOSPODĂRIE RURALĂ

Potențialul gospodăriei rurale a fost evaluat pe baza variabilelor din baza de date referitoare la numărul de animale crescute în cadrul gospodăriilor populației. Plecând de la aceste variabile, am construit pentru fiecare comună și pentru fiecare tip de creștere, indicii specifici (vezi modelul anterior), care, evident, nu mai conțin caracteristicile sectorului fermier. Indicii au fost apoi standardizați prin metoda z-scorurilor și folosiți în analiza factorială (*tabelul 17*).

Tabelul 17

Totalul varianței explicate

Factori	Total	% din varianță	Cumulativ %
1	1,412	35,302	35,302
2	1,233	30,818	66,120
3	,842	21,047	87,168
4	,513	12,832	100,000

Primii doi factori, având o putere explicativă ridicată (66,12%), au fost folosiți pe mai departe în analiză.

Tabelul 18

Matricea factorială

	Factor	
	1	2
Zscore(IBOVINE)	,844	-,161
Zscore(IPORCINE)	,421	,654
Zscore(IPASĂRI)	-,180	,416
Zscore(IOVINE)	,230	-,280

Din analiza matricei factoriale se poate observa ca factorul 1 este reprezentat de numărul de bovine existente în gospodăriile rurale ale comunelor regiunii a 6-a, iar factorul 2 îl reprezintă numărul de porcine. Deci creșterea bovinelor și a porcinelor reprezintă dimensiunile cele mai importante ale gospodăriei rurale din această regiune.

În urma asocierii factorului 1 (număr de bovine), cu factorul 2 (numărul de porcine), rezultă că nu există corelație între cei doi factori ($r=0$), ceea ce arată că la nivelul gospodăriei rurale a regiunii, există pe de-o parte, o specializare pe creșterea bovinelor, iar pe de altă parte, o specializare pe creșterea porcilor și, într-o măsură mai mică, a păsărilor (*figura 13*).

Procedând, apoi, la o clasificare clusterială, în funcție de mărimea valorii celor doi factori, au rezultat grupele de comune din *tabelul 19*.

Harta de mai jos arată faptul că la nivelul gospodăriei rurale, aria zootehniei de subzistență se extinde. Cu toate acestea, specificitățile zonale ale creșterii animalelor se mențin ca și în cazul anterior, care cuprinde și sectorul fermier, ceea ce arată și slaba consistență a sectorului fermier în zootehnia regiunii; caracteristicile sale nu pot modifica decât în mod nesemnificativ specificul zootehnic al regiunii, determinat, în primul rând, de mica gospodărie rurală.

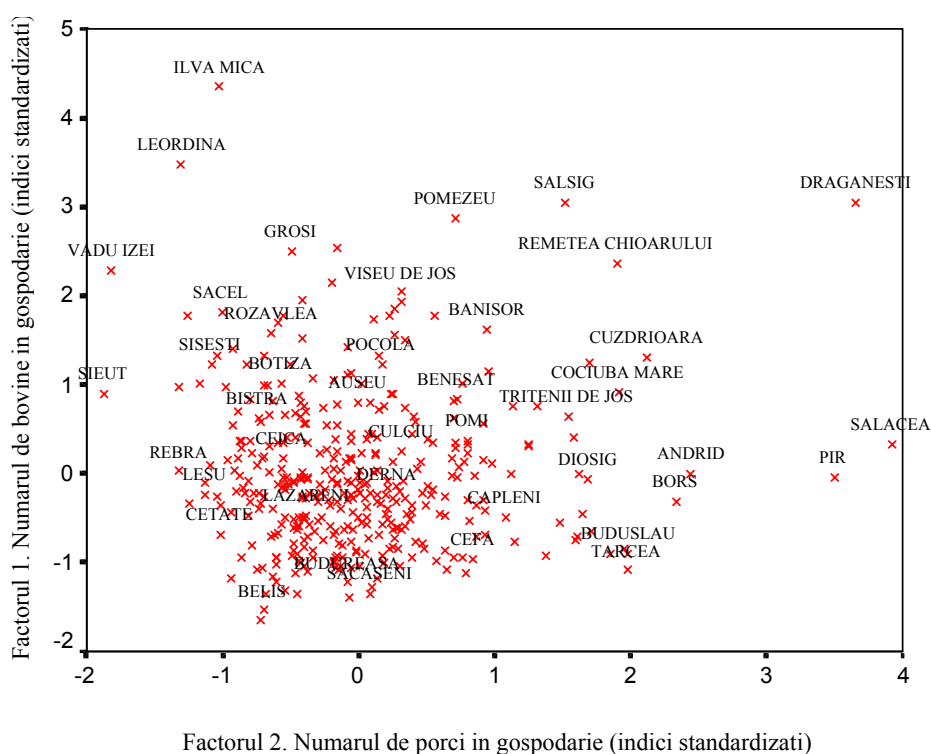

Fig. 13. Repartiția geografică a zootehniei în gospodăriile din regiunea a 6-a.

Tabelul 19

Grupe de comune

Factori	Grupa I	Grupa II	Grupa III	Grupa IV	Grupa V
Factorul 1	-0,68	1,7	0,61	-0,51	0,17
Factorul 2	-0,06	-0,29	0,89	1,6	-0,49
Total comune	152	38	46	26	123

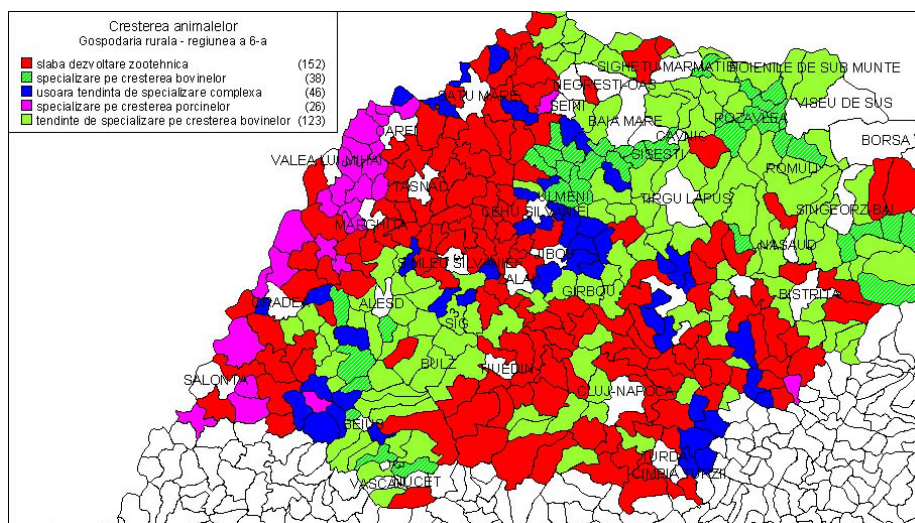

Fig. 14. Grade de dezvoltare a zootehniei în regiunea a 6-a.

Tabelul 20

Caracteristicile indicilor zootehnici ai comunelor din grupa a I-a

Indicatori	Indicele nr. de bovine la 100 ha	Indicele numărului de porcine la 100 ha	Indicele numărului de păsări la 1000 locuitori	Indicele numărului de oi la 100 ha
Număr de comune	152	152	152	152
Număr mediu de animale la 100 ha.	16,0	22,7	4616,8	38,0
Numărul median al animalelor	16,2	21,8	4394,4	35,9
Abaterea standard	4,3	9,5	2070,6	26,9

Grupa I-a poate fi definită ca **grupa comunelor cu o foarte slabă dezvoltare a sectorului zootehnic**. Ca și caracteristici generale, numărul de bovine este relativ omogen la nivelul comunelor grupei (valoarea abaterii standard este mică). În schimb apar neomogenități la nivelul creșterii porcilor și păsărilor; aceste neomogenități se accentuează în privința creșterii oilor, existând o valoare ridicată a abaterii standard, ceea ce indică eterogenitatea valorii indicelui ovinelor. Din punct de vedere al asocierii între factorul 1 (indicii bovinelor) și factorul 2 (indicii porcinelor), există o slabă corelație pozitivă ($r = 0,34$) ceea ce arată că există o ușoară tendință a unei zootehnii de tip evantai (se cresc bovine, porcine și păsări, mai puțin ovine), însă într-un număr foarte mic, la nivelul comunelor din grupa I. Aceste comune, în număr de 152, reprezentând 39,4% din totalul comunelor regiunii a 6-a, se găsesc în partea sânga-jos a scattergramei. Grupa este relativ omogenă numai la nivelul indicilor statistici; în fapt ea este extrem de eterogenă

din punct de vedere al specificităţilor comunelor care o compun. Astfel, un prim tip de comune, numit de noi **tipul Borşa**, îl reprezintă comunele montane cu un potenţial zootehnic, în principiu foarte ridicat, constând din mari suprafeţe de fâneţe şi păşuni, dar care sunt slab valorificat zootehnic, datorită faptului că acestea s-au specializat pe alte sectoare de activitate: minerit, activităţi forestiere şi, mai nou, activităţi turistice, din ce în ce mai dezvoltate. Aceste specializări, unele cu mare tradiţie (activităţi forestiere, minerit, în unele cazuri), altele datând din perioada comunistă (minerit, turism) sau altele fiind produsul perioadei post-comuniste (în special activităţi turistice), au făcut ca vechea tradiţie a creşterii animalelor în mica gospodărie rurală să-şi piardă tot mai mult din consistenţă (zona Borşa a fost în trecut o zonă cu o puternică dezvoltare a sectorului de creştere a bovinelor şi a ovinelor, beneficiind de întinse plaiuri alpine). Dintre comunele de acest tip mai putem aminti următoarele: Rodna (BN), Beliş (CJ), Băiuţ (MM), Balc (BH), Budureasa (BH), Călăţele (CJ), Coşbuc (BN), Iara (CJ), Izvoru Crişului (CJ), Măguri-Răcăţau (CJ), Mihai Viteazul (CJ), Şanţ (BN), Săpânţa (MM), Şuncuiuş (BH), Valea Ierii (CJ), Valea Vinului (BN), Vama (SM). Unele dintre ele reprezintă nuclee de urbanitate, intens profilate pe activităţi extra-agricole, altele au dezvoltat un sector în plină expansiune, cel al serviciilor turistice. Din păcate, însă, altele, profilate pe activităţi de minerit (spre exemplu, Rodna, Băiuţ, Sărmăşag, Chieşd sau Hida), în condiţiile restrângerii considerabile a exploatărilor, nu au fost capabile să dezvolte activităţi economice alternative, având în prezent grave probleme privind ocuparea forţei de muncă.

Un alt tip de comune, pe care l-am denumit **tipul Apahida**, îl reprezintă comunele aflate în proximităţi urbane, care au o parte a populaţiei implicată în activităţile neagricole ale marilor oraşe în jurul cărora gravitează, iar complementar dezvoltă, chiar în interiorul localităţilor, activităţi neagricole şi au dezvoltat comportamente economice ale gospodăriei rurale, cu o slabă variabilă agricolă. Unele dintre ele, chiar dacă se găsesc mai departe de mari oraşe, au dezvoltat activităţi neagricole datorită faptului că se află pe mari rute de legături interjudeţene sau chiar internaţionale. Putem aminti şi alte câteva localităţi de acest tip: Aghireşu (CJ), Agrij (SJ), Ardud (SM), Bobota (SJ), Bocşa (SJ), Bonţida (CJ), Câmpulung la Tisa (MM), Cuzăplac (SJ), Hereclean (SJ), Hodod (SM), Ileanda (SJ), Ip (SJ), Lechinţa (BN), Livada (SM), Luna (CJ), Meseşenii de Jos (SJ), Nojorid (BH), Pericei (SJ), Viile Satu Mare (SM), Zimbor (SJ), Săcuieni (Bihor), Santău (SM), Teaca (BN), Nuşfalău (SJ). Ele reprezintă nuclee de modernitate rurală şi au un potenţial economic şi demografic, capabil să reziste în condiţiile prăbuşirii modelelor ţărăneşti ale agriculturii şi să dezvolte modele economice cu importante componente neagricole. Pe de altă parte, în unele cazuri, slaba dezvoltare a sectorului zootehnic este asociată cu o puternică dezvoltare a sectorului de mari culturi agricole (Santău, Săcuieni, Ardud etc.). În unele cazuri însă, în perioada comunistă s-a produs dezvoltarea comunei pe dominante agricole şi chiar de servicii, dar fără o puternică dominantă zootehnică, iar după căderea comunismului dezvoltarea rurală a fost blocată. Este cazul unor localităţi izolate,

situate departe de zone urbane (sau în apropierea unor zone urbane, economic prăbușite), cu accentuate fenomene de depopulare și migrație (în prezent chiar internațională), a căror posibilitate de revitalizare economică este îndoielnică. Numim asemenea comune, **comune de tipul Camăr** (SJ). Exemplificăm și cu alte comune de acest tip: Bicaz (MM), Bobâlna (CJ), Carastelec (SJ), Coșeiu (SJ), Dobrin (SJ), Dragu (SJ), Fildu de Jos (SJ), Măeriște (SJ), Șamșud (SJ).

Tabelul 21

Caracteristicile indicilor zootehnici ai localităților din grupa a II-a

Indicatori	Indicele numărului de bovine la 100 ha	Indicele numărului de porci la 100 ha	Indicele numărului de păsări la 1000 loc.	Indicele numărului de oi la 100 ha
Număr de comune	38	38	38	38
Număr mediu de animale la 100 ha	49,9812	42,0715	3184,6996	64,4235
Numărul median al animalelor	48,1794	38,9755	2883,9377	47,0023
Abaterrea standard	9,6568	14,8850	2030,7610	65,5955

Grupa a II-a cuprinde comune cu valorile cele mai ridicate ale factorului 1 și cu valori relativ mici ale factorului 2, deci comune cu o **dezvoltare a sectorului de creștere a bovinelor și o relativă prezență a sectorului creșterii ovinelor**. Caracteristicile comunelor în raport cu cele două tipuri de animale sunt însă diferite: indicii de creștere a bovinelor sunt relativ omogeni în interiorul seriei statistice a celor 38 de comune (valoarea abaterii standard este mică), în timp ce indicii creșterii ovinelor sunt mult mai împrăștiați pe seria statistică (valoarea abaterii standard este mai mare decât valoarea medie a indicelui). Aceasta arată că toate comunele din această grupă cresc un număr relativ mare de bovine, în timp ce creșterea unui număr mai mare de ovine este specifică numai unor comune din grupă. De altfel, valoarea indicelui numărului de bovine variază de la un minim de 37 de bovine la 100 ha, la un maxim de 81 de bovine la 100 ha, în timp ce indicele ovinelor variază de la 0 ovine la 287 de ovine la 100 ha. În scattergramă, comunele cu un număr mare de oi sunt plasate în apropierea axei y , în timp ce comunele cu un număr mai mare de bovine sunt mai îndepărtate de axa y .

Analizând distribuția geografică a comunelor din grupa a II-a se poate constata existența următoarelor zone mai specializate:

1. **Zona din apropierea orașului Baia Mare**, de altfel o zonă cu o mare tradiție în creșterea bovinelor și, în unele cazuri, a ovinelor, în cazul localităților de sub Munții Gutâi. Din această zonă fac parte comunele: Dumbrăvița, Fărcașa, Groși, Mireșu Mare, Săcălășeni, Recea, Sălsig, Satulung, Șișești, Ulmeni. Unele dintre ele dispun și de plai alpin, în consecință vor dezvolta și creșterea oilor, alături de cea a bovinelor (Șișești, Dumbrăvița, Groși), altele însă nu au acces la munte și, în general, au suprafețe relativ mici de pășune, fiind preponderent

specializate pe creşterea bovinelor. Doi factori au contribuit la menţinerea unui număr mare de bovine şi ovine în zonă. Pe de o parte, tradiţia locală a creşterii animalelor, continuată şi în perioada comunistă, ca urmare a existenţei unui fond demografic puternic (comunele zonei au fost comune de navetişti înspre sectorul industrial, în special miner şi complementar mineritului, din bazinului băimărean, iar navetismul a dus la o stabilitate a populaţiei, care a fost mai puţin afectată, decât în alte zone, de marele exod rural). Pe de altă parte, pe acest fundal al continuităţii tradiţiei creşterii animalelor s-a suprapus existenţa unor pieţe de desfacere urbană a produselor lactate (Baia Mare, Baia Sprie, Cavnic). Din păcate, nu dispunem de date statistice pe anul 2003, dar din observaţiile noastre directe se constată o diminuare considerabilă a efectivelor de bovine şi ovine, ca urmare a secetei prelungite şi a lipsei de furaje.

2. **Zona Văii Vişeuului** din Maramureşul istoric, cu localităţile Leordina, Ruscova, Rona de Jos, Rozavlea, Vişeu de Jos, zonă axată atât pe creşterea bovinelor cât şi a ovinelor (exemplu - indici: Leordina, bovine – 73,6 la 100 ha teren agricol, ovine – 179,7 la 100 ha teren agricol).

3. **Zona Văii Izei**, tot din Maramureşul istoric, cu localităţile Bogdan Vodă, Botiza, Poienile Izei, Săcel, Săliştea de Sus, Vadu Izei, cu aceleaşi caracteristici de asociere între creşterea bovinelor şi cea a ovinelor (exemple: Săcel, ovine – 139,13, bovine – 49,64, Vadu Izei, ovine – 95,11, bovine – 62,4). Atât comunele din Valea Vişeuului cât şi cele de pe Iza beneficiază de păşuni montane, propice creşterii oilor şi bovinelor.

4. **Ţara Codrului**, cu localităţile Asuaju de Sus şi Crucişor, specializate pe bovine.

5. **Zona Beiuşului**, cu localităţile Câmpani, Dobreşti, Pocola, Rieni, specializate în creşterea bovinelor.

6. **Zona Bistriţei**, cu localităţile din zona submontană, aflată la poalele Bârgăului, cu localităţile: Bistriţa Bârgăului, Ilva Mare, Ilva Mică, Lunca Ilvei, Măgura Ilvei, specializată, de asemenea, atât pe creşterea oilor, cât şi a bovinelor (Ilva Mică, bovine – 81,39, ovine – 287, Măgura Ilvei, bovine – 49,69, ovine – 177,41).

Restul localităţilor grupei a II-a nu formează zone compacte, fiind enclave axate preponderent pe creşterea bovinelor, înconjurate de localităţi din alte grupe.

Examinând asocierea dintre numărul bovinelor şi ovinelor şi suprafaţa păşunilor, se poate observa că există o corelaţie pozitivă destul de puternică, fapt care exprimă, printre altele, o stare de dependenţă a creşterii cu caracter extensiv a acestor animale de existenţa unor păşuni (şi fâneţe). În cazul bovinelor, mărimea lui r este de 0,57, iar în cazul ovinelor, de 0,47. Această diferenţă poate fi explicată prin faptul că localităţile care cresc bovine nu cresc cu necesitate şi ovine, în schimb, localităţile cu ovine cresc toate, în acelaşi timp, şi bovine, deci numărul mare de bovine diminuează disponibilităţile de păşuni pentru ovine.

Datorită caracterului extensiv al creșterii animalelor, creștere bazată pe modele tradiționale de furajare, constând în folosirea în timpul verii a pășunilor naturale situate fie în apropierea localității (îmașurile, islazurile cu drept de uzufruct comunitar), fie, uneori, la mari distanțe, localitățile din această grupă sunt purtătoare ale tradiționalității în zootehnie. Gospodăria rurală cu 4–20 de oi, 2–3 vaci, 1–2 porci, 20–50 de găini este modelul clasic al gospodăriei grupei. Rasele de oi cele mai răspândite sunt Țurcana, rasa carpatică cea mai rezistentă la condițiile climatice dure ale înălțimilor alpine, dar o rasă cu o slabă productivitate la lapte și cu o lână scurtă și groasă, și un metisaj între Țurcană și Țigaie și mai rar, Țigaia. Rasa Țurcană, perfect adaptată plaiului alpin exprimă sintetic caracterul extensiv al creșterii oilor. În privința raselor de bovine, tipul dominant este Bruna de Maramureș, rasă montană rezistentă adaptată pășunilor carpatice, nepretențioasă, dar cu producții mici de lapte. În timpul iernii, atât bovinele cât și ovinele sunt crescute în stabulația fixă a micii gospodării rurale și furajate, preponderent, cu fânul de pe fânețele naturale, recoltat în timpul verii și conservat prin uscare, fapt care diminuează producțiile de lapte. Modelul tradițional al creșterii animalelor este asociat și cu un sistem social de valori care are ca valoare centrală numărul de animale dintr-o gospodărie, sistem tot mai puternic dislocat de către noile generații, care tind să renunțe la aceste modele ale tradiționalității rurale.

Grupa a III-a poate fi definită ca **grupa care dezvoltă relativ în egală măsură atât creșterea bovinelor și, în mai mică măsură, a ovinelor, cât și creșterea porcinelor și a păsărilor**, fără a avea însă, la nivelul mărimii lui F1 și F2 valori ridicate (la nivelul lui F1, sub valoarea lui, din grupa a II-a, iar la nivelul lui F2, sub nivelul valorii lui din grupa a IV-a). Această grupă cuprinde 46 de localități.

Marea majoritate a acestor localități sunt comune răspândite în toate zonele regiunii a 6-a. Ele fac parte din două subgrupe:

1. Subgrupa localităților de câmpie, care au mari suprafețe de pământ arabil și sunt specializate mai degrabă în cultivarea pământului, decât în creșterea animalelor (**comune de tip Bervenii SM**). Alte comune de acest tip sunt Micula (SM) și Sântandrei (BH).

Tabelul 22

Caracteristicile indicilor zootehnici ai localităților din grupa a III-a

Indicatori	Indicele numărului de bovine la 100 ha	Indicele numărului de porci la 100 ha	Indicele numărului de păsări la 1000 loc.	Indicele numărului de oi la 100 ha
Număr de comune	46	46	46	46
Număr mediu de animale la 100 ha	30,1526	55,6226	5276,0616	35,6647
Numărul median al animalelor la 100 ha	28,4962	50,2820	5314,2009	28,9618
Abateră standard	6,7215	19,4956	1858,2307	28,5382

2. Cea mai mare parte a comunelor grupei o formează însă localitățile de deal, în general îndepărtate de marile orașe și confruntate cu marele exod rural, care a avut loc în perioada comunistă. În aceste condiții, caracterizate printr-o puternică îmbătrânire a populației și o continuă scădere a volumelor demografice, gospodăria rurală a subgrupe, în general **fără mijloace alternative la economia agrară de subzistență**, va dezvolta sectorul zootehnic pe principiul creșterii diversificate a animalelor și păsărilor, inclusiv cu slabe disponibilități de vânzare (a porcilor, vitelor și laptelui). Numim comunele din această subgrupă, **comune de tip Ariniș (MM)**. Ele mai au și o altă specificitate: în general, centrul de comună, aflat în poziție mai favorabilă față de căile de acces, este cu ceva mai dezvoltat decât satele izolate ale comunei, unele dintre ele amenințate cu dispariția, datorită epuizării fondului lor demografic. Există, totuși, și unele excepții, cum ar fi, spre exemplu, comunele Marca (SJ), Drăgănești (BH), Vârșolț (SJ), aflate pe mari rute de comunicații, care au șanse în dezvoltarea unor activități economice alternative, de tip neagricol sau de revitalizare a activităților agricole în regim fermier, evident numai pentru o parte a populației.

În privința strategiilor de proiectare a creșterii animalelor, ele sunt puternic dependente de caracteristicile de suprafață agricolă sau arabilă. Acest lucru, mai puțin evident pentru zonele montane, care dispun de pășuni abundente, de multe ori nevalorificate, apare mai puternic conturat pentru satul colinar, care în mod tradițional a fost confruntat cu presiunea suprafețelor de pășuni limitate, necesare unei dezvoltări extensive a creșterii animalelor. Această dependență se menține și în prezent, cu specificarea că raportul pășune (fâneată) - animale este actualmente extrem de neomogen distribuit, nu numai la nivel intercomunal, ci și chiar la nivel intracomunal, existând, astfel, sate cu o suprafață mare de pășune (fâneată), dar cu un număr redus de animale, caracteristică specifică satelor cu mari probleme demografice, și, dimpotrivă, pășuni insuficiente în raport cu sistemele de nevoi ale sectorului zootehnic (această dezarticulare a raportului suprafețe - animale se întâlnește și la comune din alte grupe). În comunele din grupa a III-a, raportul suprafață-animale este puternic corelat pozitiv : astfel pentru bovine și ovine el este corelat cu suprafața pășunilor, valoarea coeficientului Pearson fiind de 0,68 pentru bovine și 0,54 pentru ovine (am arătat pentru grupa a II-a caracteristicile corelației diferențiale pentru cuplul ovine-bovine, care este asimetric). În cazul porcinelor, numărul lor este mai puternic corelat nu cu suprafețele de pășune ci cu suprafețele de pământ arabil ($r = 0,69$), ceea ce arată că numărul de porci dintr-o comună tinde să intre în covariație cu mărirea suprafețelor arabile. Și comunele de tip Ariniș sunt purtătoare ale modelului tradițional de tip extensiv în zootehnie, dar la niveluri mai scăzute ale factorilor.

Grupa a IV este formată din **comune cu tendințe de specializare în creșterea porcilor**. Ea cuprinde 26 de comune.

Tabelul 23

Caracteristicile indicilor zootehnici pentru comunelor din grupa a IV-a

Indicatori	Indicele numărului de bovine la 100 ha	Indicele numărului de porci la 100 ha	Indicele numărului de păsări la 1000 loc.	Indicele numărului de oi la 100 ha
Număr de comune	26	26	26	26
Număr mediu de animale la 100 ha	12,4299	59,2537	7007,1845	18,5939
Numărul median al animalelor la 100 ha	12,1974	54,0928	6657,7757	14,6111
Abaterea standard	4,0989	21,1646	2526,2056	14,1058

Pe anumite valori ale indicilor, grupa a IV-a prezintă similarități cu grupa a III-a. Astfel, indicele numărului de porci nu este decât cu ceva mai mare decât în cazul grupei a III-a (55,6, pentru grupa a III-a și 59,2, pentru grupa a IV). Indicele păsărilor este mai mare însă cu aproape 2000 de păsări la 1000 de locuitori, în timp ce indicii bovinelor și ovinelor sunt mult mai reduși, față de grupa a III-a. Aceasta arată că tendința de specializare pe creșterea porcilor și a păsărilor, tendință caracteristică grupei a IV-a, apare diferențiator față de grupa a III-a, mai degrabă printr-o scădere semnificativă a indicelui bovinelor și ovinelor, decât printr-o creștere semnificativă a valorii indicilor păsărilor și porcilor.

Analizând repartitia geografică a comunelor grupei a IV-a, pe care le numim **comune de tipul Diosig**, se poate observa că din cele 26 de comune, numai una (Milaș) este din jud. Bistrița-Năsăud, restul sunt din jud. Bihor și Satu Mare. O altă caracteristică este legată de faptul că aceste comune sunt din zona de câmpie, fiind, în general, mari cultivatoare de cereale și legume. Aceste comune sunt: a) Abrămuț, Avram Iancu, Biharia, Borș, Cefa, Cherechiu, Ciuhoi, Curtuiușeni, Diosig, Spinuș, Tarcea, Tulca, Sălacea, Căpâlna, Buduslău - din jud. Bihor; b) Andrid, Apa, Batăr, Căpleni, Foieni, Petrești, Pir, Pișcolț, Sanislău, Urziceni - din jud. Satu Mare.

Deci, creșterea porcilor și a păsărilor este mai caracteristică zonelor de câmpie ale regiunii a 6-a și se asociază puternic cu localitățile mari cultivatoare ale pământului. Pe de altă parte, este de remarcat faptul că aceste comune de tipul Diosig sunt comune cu tendințe de modernitate și cu potențial economic ridicat, inclusiv în activități neagricole. De altfel, se pare că intrarea în modernitate este însoțită și de o importantă componentă geografică (cu excepția comunelor montane cu deschideri spre sectorul turismului); ea se produce mai devreme în zona de câmpie puternic cerealieră, sare, în general, peste zona colinară și intră în spațiile montane, specializate pe turism. Tendințele de modernizare se concretizează și în profilul zootehnic al comunelor; în general, modernizarea, inclusiv în gospodăria rurală de tip colinar, este însoțită de reducerea numărului bovinelor și a ovinelor și menținerea (sau chiar creșterea) numărului de porcine și păsări. Această caracteristică marchează o etapă de tranziție în evoluția spațiului rural. Următoarea etapă, încă neatinsă de ruralitatea românească, este aceea a specializărilor agricole

de tip fermier, însoțite de dispariția micii gospodării rurale, ca entitate economică, și transformarea ruralului într-un spațiu de habitat și activități neagricole (ferma, ca unitate economică, fiind deplasată în spațiul extravilan).

Grupa a V-a cuprinde **comune cu ușoare tendințe de specializare în creșterea bovinelor**. Ea este compusă din 122 de comune. La nivelul caracteristicilor factorilor, grupa prezintă unele similitudini cu grupa a II-a, astfel primul factor este pozitiv, al doilea este negativ, însă valorile lor sunt mai mici. De asemenea, indicele bovinelor este mult mai mic față de grupa a II-a, al porcinelor mult mai mare, al păsărilor, relativ egal, iar al oilor, cu ceva mai mic.

Tabelul 24

Caracteristicile indicilor zootehnici ai localităților din grupa a V-a

Indicatori	Indicele numărului de bovine la 100 ha	Indicele numărului de porci la 100 ha	Indicele numărului de păsări la 1000 loc.	Indicele numărului de oi la 100 ha
Număr de comune	122	122	122	122
Număr mediu de animale la 100 ha	28,7464	23,3372	3227,1600	57,0762
Numărul median al animalelor	27,8462	22,6267	2862,2187	54,6135
Abaterea standard	5,4681	8,6265	1834,0639	43,9901

Ca o caracteristică generală a celor 122 de comune din grupa a V-a, ele fac parte din zona de deal și munte a regiunii a 6-a. Într-o încercare de grupare a comunelor după caracteristici geografice, am alcătuit următoarele grupe de comune (menționăm că din fiecare grupă am exemplificat numai câteva comune, totalul localităților putând fi găsit în tabelele anexate):

1. **comune din zona de deal și munte a Clujului, de tipul Așchileu**, din care menționăm: Baci, Băișoara, Buza, Căianu, Cămărașu, caracterizate prin efective relativ mari de bovin, păsări și ovine. Comuna Așchileu are următoarea structură a efectivelor de animale și păsări: bovine – 1014, porcine – 920, păsări – 7000 și oi – 2877.

2. **comune din Bihorul de deal și munte, de tipul Borod**: Aștileu, Aușeu, Bratca, Bulz, Buntești, Căbești, Cărpinet, Ceica, cu mici efective de oi, însă importante efective de bovine și păsări. Iată caracteristicile localității Borod: bovine – 2015, porcine – 1065, păsări – 13387, oi – 455.

3. **comune din zona de deal a Sălajului, de tipul Bălan**: Buciumi, Poiana Blenchii, Rus, Românași, cu efective mari de bovine, ovine și păsări. Cazul Bălan: bovine – 1300, porcine – 1400, păsări – 14000, ovine – 5200.

4. **Maramureșul istoric, cu comune de tipul Bârsana**: Bistra, Bocicoiu Mare, Budești, Călinești, cu efective mai mari de bovine, păsări și oi. Bârsana are următoarele efective: bovine – 2040, porcine – 1860, păsări – 11100, oi – 4160.

5. **Țara Lăpușului și Țara Chioarului, cu comune de tipul Lăpuș** (bovine – 1335, porci – 785, păsări – 6030, oi – 2142). Alte comune: Cernești, Valea Chioarului, Coroieni.

6. **Țara Codrului, cu comune de tip Băsești** (bovine – 800, porcine – 468, păsări-13000, oi – 970). Zona este foarte puternic depopulată.

7. **Țara Oașului**, zonă cu o puternică migrație internațională. **Comune de tipul Certeze** (păsări și ovine): bovine – 786, porci – 680, păsări – 5730, oi – 3680. Alte comune : Bixad, Călinești–Oaș, Cămârzana.

8. **zona montană a Bistriței, cu comune de tipul Feldru**, cu un număr mare de păsări și oi (bovine – 2092, porcine – 1200, păsări – 26750, oi – 7550), cum ar fi : Braniștea, Budacu de Jos, Maieru, Nimigea, Parva.

Este evident că în această grupă creșterea animalelor are un caracter extensiv, asociat economiei rurale de subzistență, cu puține deschideri spre piață, mai ales sub forma vânzărilor periodice de animale sau valorificarea unei părți a lactatelor și ouălor pe piețele locale.

Creșterea oilor

Altădată, o ocupație extrem de importantă și de mare tradiție, creșterea oilor tinde să fie din ce în ce mai redusă în profilul gospodăriei rurale a regiunii. În cadrul acestei regiuni au existat două mari tipuri de creștere a ovinelor, care corespund tipurilor clasice de păstorit pe baze asociaționiste (pe turme), specifice întregii Transilvanii: păstoritul local, la marginea satului și păstoritul de tip pendulatoriu, pe munți de vârat și stabulație în gospodărie, în perioada iernii. Primul tip era întâlnit în zonele de deal și câmpie, pentru localitățile fără plai alpin, în proprietate comunitară. În acest caz, în sistemul asolamentului colectiv bienal sau trienal, una dintre sole era transformată, pentru un an, în pășune pentru oi. Tipul al doilea este specific localităților care stăpâneau comunitar munți de pășunat, pe baza dreptului cutumiar, care va căpăta, de-a lungul timpului o confirmare scrisă, în unele cazuri (Maramureșul istoric) documentele scrise datând din secolul al XVI-lea. Asemenea documente arată faptul că pășunile montane sunt obiect al partajului intersătesc încă înainte de instaurarea stăpânirii maghiare, documentele emise ulterior de cancelariile maghiare ne făcând decât să confirme vechile partaje.

Din analiza hărții privind numărul de oi la 100 ha de pământ arabil se poate constata faptul că în zona jud. Bihor și Satu Mare, creșterea oilor este aproape neglijabilă. De altfel, încă din secolul al XIX-lea, nișa păstoritului este puternic dislocată în jud. Bihor, inclusiv în zona montană, prin specializarea în creșterea porcilor, după modelul pastoral, în mari turme, care folosesc pădurile montane și submontane ale Apusenilor. Această specializare este rezultatul intrării zonei în economia de piață a Europei Centrale, carnea de porc fiind valorificată pe piețele Vienei, Budapestei sau ale altor orașe ale imperiului. Aceasta a făcut ca tradiția pastorală a ovinelor aproape să dispară în zona de pe versantul vestic al Apusenilor, atât în regiunile cu păstorit montan, cât și în cele cu păstorit local. Deci, în cazul Bihorului, creșterea oilor tinde de multă vreme să iasă din universul practicilor economice. În jud. Satu Mare, creșterea unui număr mai mare de oi este circumscrisă Țării Oașului, dar și aici numai două comune, Certeze și Cămârzana, mai au volume relativ ridicate de ovine.

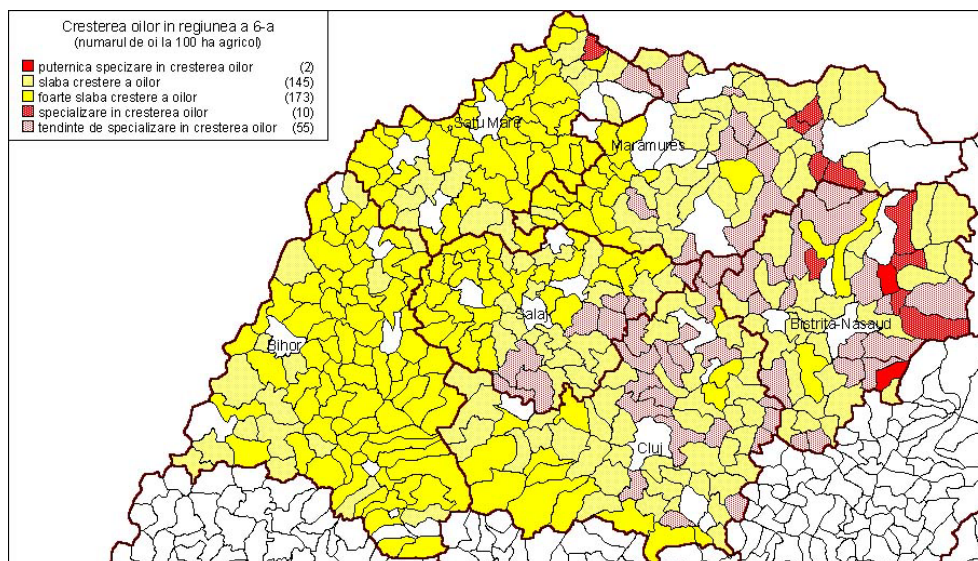

Fig. 15. Distribuția geografică a creșterii oilor în regiunea a 6-a.

În Maramureșul istoric, zonă care până la 1918 avea un număr foarte mare de oi, comparabil cu zona Mărginimii Sibiului, după 1918 se produce o adevărată prăbușire a creșterii oilor. Acest fapt a fost determinat de noile frontiere statale, care au tăiat Maramureșul, o mare parte a munților de pășunat, aparținând satelor din stânga Tisei, rămânând în fosta Cehoslovacie și împiedecând, astfel, legătura comunităților rurale cu vechii munți de vârat, necesari creșterii oilor. Cu toate acestea, Maramureșul a menținut până în prezent un număr relativ mare de oi, însă tendința generală este și aici, ca și în întreaga regiune, cea de restrângere a efectivelor. O altă zonă care mai menține tradiția creșterii oilor, în cadrul păstoritului pendulatoriu, este zona Bistriței, cu localitățile de sub Țibleș, de pe Valea Someșului Mare, la poalele Rodnei și în Munții Bârgăului. Caracteristicile păstoritului bistrițean de la poalele Țibleșului se regăsesc și în zona învecinată a Țării Lăpușului, din Maramureș.

În privința păstoritului local, el se mai menține, relativ important, în zona colinară din nord-vestul jud. Cluj, făcând legătura cu zona de sud-est a Sălajului, care mai conservă sistemele asociative specifice. De asemenea, zona de sud-est a jud. Cluj are caracteristici similare. Printre factorii relativ recentți, care au determinat scăderea considerabilă a ponderii creșterii ovinelor în gospodăria rurală putem aminti:

- reducerea considerabilă a pășunilor în perioada regimului comunist (chiar dacă în unele zone se mai mențineau unele pășuni și acestea restrânse, față de perioada de dinainte de colectivizare), ele erau folosite preponderent în sectorul creșterii oilor, aparținând CAP-urilor și nu gospodăriilor rurale; Prin aceasta, parțial, s-a distrus o tradiție ce nu a mai putut fi revitalizată după 1989, noile generații pierzând legătura cu tehnicile pastorale;

– prăbușirea demografică a unor întregi zone ale regiunii, care nu a mai făcut posibilă menținerea sistemelor asociaționiste. Inclusiv găsirea unor ciobani, este pentru multe localități, în prezent, extrem de dificilă;

– erodarea semnificațiilor de valorizare acordate pământului și animalelor. În cazul animalelor, creșterea oilor, care nu se poate face, în gospodăria rurală, decât pe baze asociaționiste, a fost cea mai afectată de acest proces de erodare a mecanismelor de valorizare;

– prăbușirea prețului lânii, care după 1989 nu mai este valorificată, a privat gospodăria rurală de o posibilă sursă de venituri complementare.

Este de remarcă, totuși, faptul că în actualele condiții, în care zone întregi cu enorme suprafețe de terenuri agricole nu sunt valorificate, se manifestă unele tendințe de revitalizare a creșterii oilor, prin mari turme ale unei singure gospodării sau ale unui grup restrâns de gospodării asociate. În acest caz, producția animalieră sparge tiparele economiei de subzistență, fiind clar orientată spre piață. Aceste disponibilități de pământuri necultivate au generat și o interesantă geneză a unui sistem de transhumanță a oilor, pe timpul iernii, dinspre localitățile montane înspre zona colinară sau de câmpie, fenomen cu totul atipic pentru vechiul sistem pastoral al regiunii.

ANEXE

GRUPA I-a. Localități cu o slabă dezvoltare a sectorului zootehnic

ABRAM, ACĂȘ, AGHIREȘU, AGRIJ, AITON, ALMAȘU, APAHIDA, ARDUD, BĂIȚA DE SUB CODRU, BĂIUȚ, BALC, BATARCI, BELIȘ, BELTIUG, BICAZ, BOBĂLNA, BOBOTA, BOCȘA, BOGDAND, BOIANU MARE, BONȚIDA, BORȘA, BOTIZ, BRUSTURI, BUDUREASA, CĂIANU MIC, CĂLĂRAȘI, CĂLĂȚELE, CAMĂR, CÂMPULUNG LA TISA, CĂPUȘU MARE, CARASTELEC, CĂTINA, CĂUAȘ, CEHAL, CETARIU, CETATE, CHIEȘD, CHINTENI, CHIȘLAZ, CICEU-GIURGHEȘTI, CIUMEGHIU, CIURILA, COJOCNA, CORNEȘTI, COȘBUC, COȘEIU, CRAIDOROLȚ, CRIȘENI, CRIȘTIORU DE JOS, CUZĂPLAC, DĂBĂCA, DERNA, DOBRIN, DRAGU, DUMITRA, FELEACU, FILDU DE JOS, FIZEȘU GHERLII, GALAȚII BISTRIȚEI, GÂRBĂU, GEACA, GIRIȘU DE CRIȘ, HALMEU, HERECLEAN, HIDA, HIDIȘELU DE SUS, HODOD, HOMOROADE, HOROATU CRASNEI, HUSASĂU DE TINCA, IARA, ILEANDA, IP, IZVORU CRIȘULUI, JUCU, LĂZĂRENI, LAZURI, LECHINȚA, LIVADA, LIVEZILE, LUNA, MĂDĂRAȘ, MĂERIȘTE, MĂGURI-RĂCĂTAU, MĂNĂSTIRENI, MĂRGĂU, MATEI, MEDIEȘU AURIT, MESEȘENII DE JOS, MICA, MICEȘTII DE CÂMPIE, MIHAI VITEAZU, MIRȘID, MOCIU, MOFTIN, MOLDOVENEȘTI, NOJORID, NUȘENI, NUȘFALĂU, ODOREU, OLCEA, PALATCA, PANTICEU, PĂULEȘTI, PERICEI, PETREȘTII DE JOS, PETRU RAREȘ, PLOSCOȘ, RODNA, SANTĂU, SĂCĂDAT, SĂCĂȘENI, SĂCUENI, SĂCUIEU, SĂLARD, SĂNDULEȘTI, SĂPÂNȚA, SĂRMĂȘAG, SĂUCA, SĂVĂDISLA, SÂNCRAIU, SÂNMIIHAIU ALMAȘULUI, SÂNMIIHAIU DE CÂMPIE, SÂRBIȘIC, SILIVAȘU DE CÂMPIE, SOCOND, SOMEȘ-ODORHEI, SUPUR, ȘAMȘUD, ȘIEU-ODORHEI, ȘIMIAN, ȘANT, ȘUNCUIUȘ, TĂUTEU, TEACA, TEREBEȘTI, TINCA, TIREAM, TREZNEA, TURULUNG, ȚAGA, VAD, VALEA IERII, VALEA VINULUI, VAMA, VETIȘ, VIILE SATU MARE, VIIȘOARA, VULTURENI, ZIMBOR.

GRUPA A II-A. Localități specializate în eșterea bovinelor și a ovinelor

ASUAJU DE SUS, BĂRSĂU, BISTRITA BÂRGĂULUI, BOGDAN VODĂ, BOTIZA, CÂMPANI, CRUCIȘOR, DOBREȘTI, DUMBRAVIȚA, FĂRCAȘA, GROȘI, ILVA MARE, ILVA MICĂ, LEORDINA, LUNCA ILVEI, MĂGEȘTI, MĂGURA ILVEI, MIREȘU MARE, P ETROVA, POCOLA, POIENILE IZEI, POMEZEU, RECEA, RIENI, RONA DE JOS, ROZAVLEA, RUSCOVA, SATULUNG, SĂCĂLĂȘENI, SĂCEL, SĂLIȘTEA DE SUS, SĂLSIG, SPERMEZEU, ȘIȘEȘTI, TILEAGD, ULMENI, VADU IZEI, VIȘEU DE JOS.

GRUPA a III-a. Localități cu ușoare tendințe de specializare complexă

ALUNIȘ, ARDUSAT, ARINIȘ, BĂBENI, BĂNIȘOR, BENESAT, BERVENI, BUDEȘTI, CĂȘEIU, CĂȚCĂU, CEANU MARE, CHIOCHIȘ, COCIUBA MARE, CREACA, CRISTOLȚ, CULCIU, CUZDRIOARA, DOBA, DOROLȚ, DRĂGĂNEȘTI, FRATA, HOLOD, ICLOD, INEU, JICHIȘU DE JOS, LETCA, LOZNA, MARCA, MICULA, NĂPRADEA, OARTA DE JOS, POMI, RĂBĂGANI, REMETEA CHIOARULUI, SĂLĂȚIG, SÂNTANDREI, ȘOIMI, SUATU, SURDUC, TRITENII DE JOS, UILEACU DE BEIUȘ, URMENIȘ, VALCĂU DE JOS, VÂRCIOROG, VÂRȘOLȚ, VIȘOARA.

GRUPA a IV-a. Localități cu specializare pe creșterea porcinelor și a păsărilor

ABRĂMUȚ, ANDRID, APA, AVRAM IANCU, BATĂR, BIHARIA, BORȘ, BUDUSLĂU, CĂPÂLNA, CĂPLENI, CEFA, CHERECHIU, CIUHOI, CURTUIȘENI, DIOSIG, FOIENI, MILAȘ, PETREȘTI, PIR, PIȘCOLȚ, SĂLACEA, SANISLĂU, SPINUȘ, TARCEA, TULCA, URZICENI.

GRUPA a V-a. Localități cu o ușoară specializare pe creșterea bovinelor și a ovinelor

AȘCHILEU, AȘTILEU, AUȘEU, BACIU, BĂIȘOARA, BĂLAN, BÂRSANA, BĂSEȘTI, BISTRA, BIXAD, BOCICOIU MARE, BOIU MARE, BOROD, BRANIȘTEA, BRATCA, BUCIUMI, BUDACU DE JOS, BUDEȘTI, BULZ, BUNTEȘTI, BUZA, CĂBEȘTI, CĂIANU, CĂLINEȘTI, CĂLINEȘTI-OAȘ, CĂMĂRAȘU, CĂMĂRZANA, CĂRPINET, CEICA, CERNEȘTI, CERTEZE, CHIUIEȘTI, CHIUZA, CICĂRLĂU, CIUCEA, CIZER, COPACEL, COPALNIC-MÂNĂȘTUR, COROENI, CRASNA, CUPȘENI, CURĂȚELE, DESEȘTI, DRĂGEȘTI, DRAGOMIREȘTI, FELDRU, FINIȘ, FLOREȘTI, GÂLGĂU, GÂRBOU, GHERȚA MICĂ, GILĂU, GIULEȘTI, HALMĂȘD, IEUD, JOSENI BÂRGĂULUI, LĂPUȘ, LAZURI DE BEIUȘ, LEȘU, LUGAȘU DE JOS, LUNCA, MAIERU, MĂRIȘEL, MĂRIȘELU, MINTIU GHERLII, MOISEI, MONOR, NIMIGEA, OCNA ȘUGATAG, OȘORHEI, PARVA, PIETROASA, PLOPIȘ, POIANA BLENCHII, POIENI, POIENILE DE SUB MUNTE, POPEȘTI, PRUNDU BÂRGĂULUI, REBRA, REBRIȘOARA, RECEA-CRISTUR, REMETEA, REMEȚI, REPEDEA, RĂȘCA, ROMÂNAȘI, ROMULI, RONA DE SUS, ROȘIA, RUS, ȘAG, SALVA, SÂMBĂTA, SÂNMARTIN, SÂNPĂUL, SARASĂU, ȘIEU, ȘIEU-MAGHERUȘ, ȘIEUȚ, ȘINTEREAG, ȘINTEU, ȘOMCUTA MARE, STRÂMTURA, SUCIU DE SUS, SUPLACU DE BARCĂU, TÂRCAIA, TÂRLIȘUA, TARNA MARE, TÂRȘOLȚ, TÂUȚII-MĂGHERĂUS, TELCIU, ȚEȚCHEA, TIHA BÂRGĂULUI, TURENI, TURȚ, UNGURAȘ, URIU, VADU CRIȘULUI, VALEA CHIOARULUI, VIMA MICĂ, ZAGRA, ZALHA.